

Přítomnost

ROČNÍK IX

V PRAZE 8. ČERVNA 1932

ZA KČ 2.—

Násilí v politice

Dr. ALFRED FUCHS

Muži kolem Hitlera

Stojaté vody

Několik poznámek o českém filmu

Camera obscura

OTTO RÁDL

V Praze za padesát let

9. listopad odčiněn? — Člen stráže vypovídá — Gajda na venkově —
Nebezpečí pro koridor a nebezpečí koridoru —
Hakenkreuzlerská universita — Silnice a nezaměstnanost

Půjčovna knih „MIR“ Praha II, Vladislavova 2. Palác Báňské a hutní

NEJNOVĚJŠÍ ČESKÁ LITERATURA, JAKOŽ I NĚMECKÁ, ANGLICKÁ A FRANCOUZSKÁ

Odborný ženský lékař **Dr. Vepřovský**,
Praha II., Václavské n. 67. Ord. od 2—5. Telefon č. 268-36.

Bankovní dům

PETSCHKE A SPOL.

Praha II, Bredovská 18

Adresa telegramů Petschekomp

Prázdninové kursy francouzštiny

Institut de Touraine à Tours (Indre-et-Loire) — Čechoslováci 30% slevy — Účastníci ve věku 16–25 let 50% slevy na francouzských drahách — Slevy na drahách československých a německých pro středoškolské a vysokoškolské studenty

Zprávy: prof. V. ČÍZEK, Praha XVIII, Ořechovka 284

Cestovní kufry a brašny,
aktovky, moderní dámské
kabelky nejlevněji u firmy

OLGA FALLADOVÁ

Král. Vinohrady, Anglická 2

Založeno r. 1889

Telefon 344-78

NOVINKY TOHOTO TÝDNE v nakladatelství fmy Fr. Borový

Colette: Ta druhá

Román. Přel. Staša Jílovská
v grafické úpravě Milénové.
Brož. Kč 28.—, váz. Kč 40.—.

Fráňa Šrámek: Tělo

Román. Čtvrté vydání. V gra-
fické úpravě Brunnerově na
pírkově lehkém papíře s obál-
kou H. Böttingera. 394 stran.
Brož. Kč 35.—, váz. Kč 50.—.

St. K. Neumann: Francouzská revoluce

II. díl. II. vydání. 356 stran.
175 vyobrazení. - Brožované
Kč 75.—, vázané Kč 100.—.

Dostanete u všech knihkupců!

N A B Í D K Y A P O P T Á V K Y

Poplatek za jednu noticku zaslaný současně ve známkách obnáší Kč 10.—, služby a práce Kč 5.—

Lékaři, pozor! Pro-
dám za pouhých
Kč 3.200.— úplně
neporušené dílo:

Halban-Seits: Bio-
logie u. Pathologie
des Weibes 1930—
1931, 8 dílů v krám-

ské ceně 8.200 Kč.
Nabídky do adm.
t. l. pod čís. 127.

U Flory volné byty

(pokoj, kuchyň i
jednotlivé) nezaří-
zené pronajme. K
doptání: Praha XI.,

Sudoměřická 11.

Prodám bibl. bezv.
výt. A. S. Puškina.
Car Nikita, na

offsetovém papíře.
Značka „Kniho-
mil“, do adm. t. l.
pod č. 128.

DOPISY URČENÉ PRO TUTO RUBRIKU OZNAČUJTE: NABÍDKY A POPTÁVKY A ČÍSLO INSERTU

OBSAH 22. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: VÁCLAV VERUNÁČ: Bude se jednat o hospodářský plán? — Muži kolem Hitlera.

— J. KLAD: Stojaté vody. — J. E. ŠROM: Závěrečný rok první pětiletky. — OTTO RÁDL: Český spisovatel a český film.
— FERD. PEROUTKA: O člancích, které vzbudily pohoršení. — Dr. ALFRED FUCHS: Umřel Schöngest. — V Praze za padesát let. — Evropan Stresemann. — Bolševismus nasucho. — Je možná dohoda v boji proti zločinnosti? —

Přítomnost

za redakci **Ferd. Peroutka**
odpovídá

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18
Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622
PŘEDPLATNÉ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,
NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—
Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10/1. 1924
TISKEM KNIHTISKÁRNY ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

Násilí v politice

„Jak nenávidím tuto ochotu pokrývat každý sadism, každou bestialitu chatrným pláštíkem psychologie, tento nevyhubitelný respekt lancknechtů před tím, co vy, muži, nazýváte činem a jehož není žádný prost, ani nej-ušlechtilejší... Smlouvají-li se zkažení starci v lenoškách o duše a uzavírají-li krvavé smlouvy, anebo mobilisují-li ulici zelení mládenci a káží teror, kde jest pokrok? Kde jest idea? Leda že má být ideou princip „Öte toi, que je m'y mette“. Politika... ale vždyť ona působí, že trne srdce“.

Čin — jaký čin?

Slova, jež klademe v čelo, jsou z Wassermannova románu „Etsel Andergast“, v níž autor se snaží zachytiti psychologii oné poválečné mládeže německé, jež zavrhuje metody staré politiky a diplomacie a volá po aktivitě, po činu. Jest to ta mládež, jež dnes jde buď s komunistickými úderníky nebo ještě častěji s Hitlerem. Ohlasy této psychologie nalézáme všude — i u nás. Pod „činem“ bývá často však vyrozumíván jen čin násilný a namnoze krutě nesmyslný.

Právě v posledních dnech stala se otázka násilí v politice tematem smutně aktuálním, kdy pološilený a polo-vzdělaný emigrant dal průchod svému divoško-romantickému názoru na politiku a spáchal svůj herostratský čin. Jest typickým reprezentantem onoho politického myšlení, jež si nedovede představit, že by v politice hrály úlohu ideové pohnutky. Politika jeví se těmto lidem jako hra mocenských sil, řízených nejosobnějšími motivy. Existuje ostatně i beletrie, jejíž pisatelé takto líčí politiku. Vzpomeňte si u nás na některé romány Mariovy nebo Zavřelovy! Čtete-li je, máte dojem, že politika jest řízena hlavně tím, že někdo chce nějaké peníze nebo že někdo někomu chodí za ženou. Jistě ovšem jsou i v politice tyto síly „lidské, příliš lidské“. Ale nerozhodují a nabývají vrchu pouze v dobách politické malosti.

Co jest autorita.

Již Masaryk kladl si ve svých „Nesnázích demokracie“ otázku, zda autorita znamená přinucování a do které míry. Autorita jest moc, založená na vážnosti a nikoli vážnost, založená na moci. Autorita jest prvek duševní, psychologický. Každý, kdo nabyt moci násilím, usurpací, hospodářskou převahou nebo pouhou majoritací, snaží se svoji autoritu odvodit od pomyslu duševních a duchovních, aby se na původní nabytí zapomnělo. Již Machiavelli doporučuje svému Knížeti, aby „nutné násilnosti“ prováděl rychle, jednak proto, aby zastrašil odpůrce, za druhé proto, aby nebyl nucen je opakovat.

Stát a násilí.

Ovšem: dočteme se v každé elementární učebnici právnické, že stát jest svrchovaným a nezávislým majitelem moci donucovací na určitém území. Vládne posléze ten, kdo oprávněně smí sáhnout v krajním případě i k hrubé, brachiální moci. V tomto smyslu praví Gumpłowicz: „I když zavrhuje násilí, zvláště násilí fyzické sebe více, přece jenom jisto jest, že stát je

usměrňuje a že značná část státní autority spočívá na možnosti právní řád vynutiti. Jest však na druhé straně neméně pravda, že právní řád, jenž by byl neustále jenom vynucován, brzo by musil pozbyt platnosti, že mezi etikou a právem nesmí být zásadní rozpor, že zákon, jemuž odporuje obecné mravní přesvědčení, nemůže trvale být plněn. Dnešního státu si však přes to nelze mysliti bez vojáka a bez četníka. Kdyby i politik nechtěl donucování nikdy použiti, přece jenom bojuje o vliv v instituci, jež má potenciálně v ruce tuto ultimam rationem regum. V tomto smyslu praví Gumpłowicz, že stát jest organisované a legalisované násilí. Podškrtni bychom však v této definici spíše slova „organisované a legalisované“, než slovo „násilí“. Uvidíme hned, proč asi. Právem praví hned na počátku své monografie „Das Gesetz der Macht“ Wiesner:

Lidé jsou podrobena zákonu moci. Celý společenský aparát jest ovládnán mocí, ona jest nejvyšší hodnotou, po níž touží národové a podle níž jsou počteni, souzeni a váženi. Ale není to, jak se obyčejně za to má, moc vnější, jež o tom všem rozhoduje, nýbrž konec konců jest vnitřní moc jádrem jevu moci, jež vyzrává v dějinách poněnáhu, prolamuje slupku moci vnější, pod jejíž ochranou uzrává“.

Lassalle píše ve svém spise o ústavě, že prý politikové z roku 1848 udělali chybu. Neměli se prý hádat o ústavu, nýbrž zmocnit se kanonů, děl. Správně však poznamenává Wieser, že Lassalle zapomněl, že nešlo jenom o kanony, nýbrž i o kanonýry, kteří u kanonů stáli. A kanonýři byli tehdy ještě věrní naprosto a od daně pruskému králi. S kanonýry, kteří přestali být věrní císaři, jsme se setkali až roku 1918. Tehdy již neměl panovník vnitřní moci nad ozbrojenci, a o to běží! Moc duchovní jest klíčem k moci hmotné. Na tuto duchovní stránku zapomínají hlasatelé materialismu. Jest to duch, jenž vtiskuje ráz době, a politik, který jest skutečným státníkem, musí míti pro tuto ideologii smysl. Spinoza řekl, že moc jest vláda nad lidskou myslí a nepřestal mít pravdu. Slyšeli jsme nedávno v inaugurační řeči profesora Pekaře, že by bylo třeba periodisovati české dějiny tak, jako se periodisují dějiny umění, neboť renesance, baroko, romantism a gotika nemají vliv jenom na umělecký sloh, nýbrž na celého člověka, na jeho život vnější i vnitřní. Proto také přisuzuje Pekař tak velký význam romantismu a gotice, protože obě tato údobí znamenají veliké osvobození ducha z nadvlády hmoty. Dějiny jsou vždy vzájemným působením sil vnitřních a vnějších. I když mají demagogové úspěch, i když se chvílemi zdá, jako by rozhodovala nikoli uvědomělá veřejnost, nýbrž jenom pasivní „obecenstvo“, jež se chce bavit. Kdo vidí dál, kdo chce řídit stát, musí si být vědom toho, že hodnoty duchovní vládnou a musí vládnout nad hmotnými. Gandhi jest snad směšný reálním politikům dneška, ale nevíme, bude-li jim směšný za nějakých padesát let, půjde-li jeho propaganda dále. Hnutí sebe duchovnější vyjde posléze z katakomb a předělá svět.

Velcí reální státníci, kteří dělali politiku na počátku a na konci 19. století, Napoleon a Bismarck, sice zdánlivě s opovržením odmítali ideologii své doby, ale to

neznamená, že sami žádné ideologie neměli. Ideologie jejich doby byla již ideologií minulosti. Oni však poznali ideje své doby. Reálná politika jest i politikou ideovou. Není třeba, aby politik měl nějakou, snad leibnizovskou víru v přestabilisovanou harmonii, ale jde o to, aby věřil, že dějiny nejsou souhrn náhod, slepých sil, násilnictví a hmotarství. Jinak, i když nabude moci, tato moc se vybijí doprázdna, nic nevybude a pravděpodobně pod svými troskami pohřbí uchvatitele samého. Vedle sil lidmi nezvládnutelných působí v dějinách i síly záměrné a vždy jsou lidé, kteří dovedou kanalisovat síly, jimž nemohou jinak zabránit. To jsou lidé plánů a projektů.

Jest nutno přemáhat současně

spiknutí proti duchu,

jež počíná mít i velmi tíživé následky hmotné. Duševní kultura formuje budoucnost, i politickou, dávajíc jí ideje. Co je výmluvnějšího, než svědectví českého národního obrození? Kultura musí být organicky zapíata do života národa a státu, nemá-li obsahem politiky býti smrt. Duch oživuje. Nežijeme ani organizací ozbrojených sil, ani jen technikou, kterou pokládá Spengler za pouhý prodloužený spár člověka dravce, jehož celá politika jest jenom pokračováním války, stavěním lidí před fait accompli, před holý fakt moci.

Jest v podstatě jen

dvojí způsob myšlení:

Jedni budují na tom, co jest, druzí na tom, co býti má. Politik musí najít střední cestu mezi oběma. Jsou obory lidské práce, kde se stýká metoda pozitivistická zjišťující holá fakta, a práce normativní, jež stanoví cíle a účely. Zejména v oboru věd sociálních se bojovalo vždy o tyto dva principy. I národohospodáři, na př. prof. Engliš, hájí proti pozitivistům normativnost své vědy, jež jim není pouhým seskupením fakt, nýbrž duchovou soustavou, ovládanou teleologicky. Víme dobře, že není možno uskutečňovati idejí bez moci, bez peněz a o hladu. Na druhé straně však víme, že nemůže být cílem politiky jenom plná tobolka a plný žaludek nebo disponování četami ozbrojenců. Žijeme právě v době, kdy se zapomíná brzo na ten, brzo na onen způsob politiky. Jsou mnozí, kteří zdůrazňují jenom normu, jsou jiní, kteří zdůrazňují jenom fakta. Tento boj dvou způsobů nazírání se ovšem neprojevuje jenom ve formě teoretických debat, nýbrž ve stanovisku k praktickým otázkám všedního dne, zejména pokud se jedná o problém očisty od korupce.

Jsou zbožňovatelé fakt, kteří prostě říkají s Machiavellim, že člověk se má podobat vlku, lišce a levhartu, když bojuje o moc. Říkají si, že převratem přišli navrch lidé do té doby nemajetní a že politická moc, měla-li se udržet, musila být opřena i hospodářsky a proto že jest nutno přimhouřiti oko. Dálo se prý tak ostatně při každém převratu a při každé revoluci. Na revoluci ostatně bývá také často šířen falešný názor, jako by revoluce dovolovala veškeru lest a všechno násilí. Ti však, kdož vidí na revoluci jenom tuto stránku, zaměňují revoluci s revoltou. Revoluce, má-li vésti ke skutečné změně řádu, musí mít nejen svou ideologii, ale i svůj idealismus. I při ní jde posléze o duchovní „moc klíčů“. — Zajisté jest třeba poznat fakta, počítat s nimi a zacházet s nimi, bylo by velikou chybou oddávat se optimismu, pokud jde o lidskou povahu, ale z toho že neplyne, že se nemá usilovat o lepší život,

neboť jest dáno člověku nejenom, aby poznal fakta, nýbrž aby také fakta hodnotil a měřil, aby stanovil normy a jim hleděl přizpůsobovat život.

Vždy jsou a byli na světě publicisté a spisovatelé, kteří pod titulem tak zvaného biologického názoru na dějiny hlásají, že v politice jest nutno podvádět a napalovat, že jest nutno osvoboditi se od ideovosti, že jenom abnormální národy spoléhají na ideje, kdežto národy normální že spoléhají na zbroj. Právě v takové době vystupuje otázka „Fakt či norma?“ obzvláště naléhavě. Bude třeba se vši vehemencí bránit normu proti pouhým mocenským faktům. Působení ideje v politice věnoval jsem v této práci kapitolu zvláštní.

Zachraňování duší.

Stát není posledním cílem a jeho moc donucovací musí podléhat mravnímu zákonu, hmota musí být podřízena duchu. Ale nastává otázka: Což Církev sama neuzívá trestů a což nepřehlížela po dlouhou dobu mlčky k tomu, že rameno světské násilně obracelo lidi na víru? Státu ovšem právo na násilí neregulované právním řádem upírala, jsouc si vědoma jeho relativního významu, ale není dovoleno násilí tomu, kdo věří, že má pravdu absolutní? Což nevyházeli všichni inkvisitoři z úvahy, že jde-li o spásu duše, všechna utrpení tohoto světa jsou nicotná: nechť tedy kacíř zakusí krátkých útrap mučení, jen když bude zachráněna jeho duše pro věčnost. S tohoto hlediska mohli vidět křesťané (neboť nešlo vždy jenom o katolíky!) v inkvisičním rozsudku přímo akt křesťanské lásky.

Tato argumentace by byla správná, kdyby bylo jisto, že násilím jest opravdu možno změnit něčí přesvědčení. A na vnitřním přesvědčení záleží, jde-li o otázku víry. Byli hlasatelé tvrdých metod inkvisičních, ale nechyběli nikdy také hlasatelé metod mírných právě proto, že člověk násilím obrácený není vlastně obrácen. Vždy bylo riziko, že místo poctivého kacíře bude stvořen nepoctivý katolík, jenž po případě svátostí Církve svatokrádežně zneužije. Proto jest násilí ve věcech duchovních omylem minulosti. Jest omylem, protože nevede k cíli.

O Společnosti národů.

Celá civilisace i kultura podřizuje hmotu duchu. Ani politika nečiní výjimky, třebaže vývoj nepokračuje přímočaře a má časté recidivy do stadií minulého barbarství. I v politice, jak vnitřní, tak i zahraniční, stává se zbraň více méně poslední hrozbou, ale moc jest provozována prostředky duchovnějsími. Soustavné pokračování v násilnostech, rušení smluv atd. vede k reprobeci celého světa, jež se může státi po případě velmi vážným činitelem politickým, neboť veřejné mínění není nikterak posledním činitelem v politice. Na tomto faktu budují všichni pacifisté, kteří doufají, že postupným vytvořením evropského a pak světového veřejného mínění, konsensu, se vytvoří atmosféra, v níž bude nepřipustno násilné řešení konfliktů. Vždyť pojem státní suverenity se dnes již velmi modifikoval: Otázky ozbrojovací, menšinové, částečně i daňové, celní, jež dříve státy pokládaly za nedotknutelné příznaky své suverenity, se dnes projednávají na mezinárodních fórech. Již v tom jest veliká cena Společnosti národů. Státníci se scházejí osobně, takže kabinetní diplomacie, jež byla dříve činitelem universálním, jest nyní odsunuta až na druhé místo, třebaže její vliv dlouho ještě nepřestane. Mezistátní styk jest podstatně zjednodušen.

Státní raisona.

V této souvislosti jest nutno promluvit o pojmu státní raisony, jež není ničím jiným než politickou praxí, prováděnou pro stát a jež jest souborem teorií a praktických poznatků, směsí politické moudrosti a chytrosti a velmi často omluvou holého násilí. Wieser definuje státní raisonu jako spojení státní vědy a umění státnického v praktickou soustavu. „Státověda a státnické umění spojily celek v systém, jenž pod jménem státní raisony ovládal celá staletí, v nichž byl ukončen vývoj moderního státu. Nejcharakterističtější knihou tohoto směru jest kaceřovaný „Kníže“ Machiavelliho. — Ano — tento první politický intelektuál renesance se stal skutečně „vynálezcem“ státní raisony a není divu, že se tak stalo právě v renesanci, jež znamená úplné sesvětštění života a tudíž také politiky. Stát se stává účelem sám sobě. Dlouho před Heglem byla hlásána tato teorie.

Není divu, že právě fašistická Itálie, jež chce uskutečnit prakticky nauku o supremacii státu jakožto o nejvyšší lidské koncepci, právě tak jako se dalo v Bismarckově prusianismu, slaví Machiavelliho jakožto jednoho z největších mužů Itálie.

Dá se však držeti tato nauka o státě, jakožto o mravním samoučelu, nevede k nejnebezpečnějším závěrům? Jest opravdu politika činitelem tak autonomním, že pro ni neplatí zákony, jež platí pro ostatní společenské složky? Ustupuje opravdu mravní zákon před státní raisonou? Existuje vlastní morálka státní raisony? Světí opravdu v politice státu účel prostředky a jsou skutečně úspěchy a moc jedinými měřítky politického jednání? Těmito otázkami jsme se zabývali již v kapitolách jiných této práce. Státní raisona prostě není ničím jiným, než otázkou státní techniky a jí se politika nevyčerpává, nemá-li klesnouti na pouhé profesionální rutinérství, jež nehne s žádným skutečným problémem.

Státní raisona spočívá ve volbě správných cílů a prostředků. Jsou-li cíle a prostředky ryze světské, ryze mocenské, hmotné, pouze s tohoto světa, pokládáme-li stát za samoučel, pak jest na dosah ruky její zneužití. Všichni tyraní a všichni diktátoři se dovolávali vždycky obecného blaha, jehož uskutečnění nastane ovšem až na konci celého řetězu neideálních počínů. Machiavelli sloužil tyranům, aby dosáhl svobody Itálie. Vilém II. prohlašoval válku za ocelovou lázeň, ale svět se prý uzdraví německou duší. Komunisti omlouvá ukrutnosti bolševického režimu rájem na zemi, který nastane po poslední vítězné bitvě proletariátu. Jsou politikové, kteří vydávají pornografické spisy s omluvou, že musí dříve získat abonenty pro svůj tisk. Až jich získají, budou zas slušní a budou bojovat pro mravnost.

Tito hlasatelé násilí, chtějíci, aby se násilí zabránilo, poněkud se podobají oněm notorickým alkoholikům z anekdot, kteří o sobě tvrdí, že pijí jenom proto, že alkohol nenávidí a že ho chtějí co největší množství zprovodit se světa.

Není despoty, jenž by největší zločiny neomlouval tím, že chce zabrániti většímu zlu, že násilně odnímá malému dítěti nůž, aby se nezranilo. Proto státní raisona nemůže sama o sobě býti normou mravního jednání. Mravní ideály jsou a zůstanou nadřaděny směrnicím státní raisony. To však neznamená, že smí být státní raisona v dobrém slova smyslu zanedbávána. Je-li jí používáno správně, jest šťastným spojením ideové moudrosti a praktického rozumu, uskutečněním platonského ideálu vládců.

Dr. Alfred Fuchs.

p o z n á m k y

9. listopad odčiněn?

Co se stalo právě v Německu, není nic menšího než státní převrat. Palácová revoluce, která začala už před čtrnácti dny, kdy velitelé říšské obrany navštívili Brüninga, aby mu oznámili, že jeho ministr vnitra a současně vojenství nemá již jejich důvěry a proto musí odstoupit. Od té doby stal se kancléř byvším mužem — a s ním bohužel i celý režim, jehož byl posledním představitelem. Episoda o pruském Německu byla už jen tragickou dohrou. Hindenburg není nic bez říšské obrany. Generálové a junkeři svrhli Brüninga a parlament. Nebylo to těžké, poněvadž musíme si přiznat, že ani vláda, ani lidové zastupitelstvo neměly v lidu již dávno náležitě opory. Demokracie vysadila se sama z funkce, zbývalo jen zbavit ji s jejími lidmi i právního titulu. Z tohoto příkladu bylo by lze odvodit znamenité naučení pro všechny, kdo mají oči k vidění a uši k slyšení. Demokracie musí být činná, musí jako demokracie působit a se osvědčovat, jinak se zahubí a bude tím neb oním odstavena.

V Německu zbývá jediná otázka: zda ti, co se nyní vedrali do popředí, jsou praví dědicové, či zda jen připravují cesty těm, kteří přijítí mají. Není pochyby, že sami se považují za vládu silnou a definitivní. To zní jako vyhrůžka nikoli centru a sociální demokracii, nýbrž Hitlerovi. Vláda Papenova je vládou nacionalismu a tradicionalismu, ale k tomu ještě, a vlastně především, vláda třídního sobectví. Hitler — ať již o něm soudíme jakkoli — a přibližně správný soud budeme si moci ostatně vytvořit teprve až podle toho, co ukáže na druhé straně barikády — neomezuje se ve svém boji na nenávisť k systému 9. listopadu, má i jisté nové představy o německém osudu; nemůže tedy býti uspokojen provedenou záměnou popřevratového režimu předpřevratovým. Aspoň ty miliony, které jdou za ním, mají na mysli ještě jeden převrat. Chování hakenkreuzlerů k revoltě generálů je také nápadně rezervované, až tajuplně znepokojivé. Odstranění společného nepřítele je jim vhod, ale o vítězství se nemíní nechat připravit nějakými outsidersy. Konservativní živly postavily se jim v cestu s úmysly příliš přihlednými. Zápas o moc v Německu teprve začíná, a reakce není jediný možný výsledek. Protivý se velmi těsně dotýkají. — Ovšem dnes patrně už i v Paříži dovedou odhadnout, co by to bylo znamenalo, podporovat důsledně demokracii v Německu. Ten režim potřeboval vláhy, aby se uchytil. Byl by se mu musil poskytnout předem politický úvěr. Každý nový vládce se musí legitimovat úspěchem. V tom postojí, který se jí vnutil, musila německá republika pracovat do rukou reakce nebo revoluce, tedy v žádném případě ne míru. R. P.

Člen stráže vypovídá

Z důvodů nasnadě ležících bývá strážník nebo četník slyšen jako svědek před soudem zpravidla tehdy, jde-li o přečin shluknutí nebo neuposlechnutí stráže, o delikty proti zákonu na ochranu republiky, o zločin násilí proti úřední osobě a tak dále; ve všech těchto případech se jednává většinou o delikty politické. To všechno jsou totiž skutky, při nichž bývá úřední orgán přítomen jako očitý svědek, zpravidla jako svědek na věci přímo interesovaný. To násilí se děje obyčejně na něm; to neuposlechnutí stráže se týká jeho; to shluknutí nebo rušení veřejného pořádku je právě to, co má zamezit. Při takových případech nebývá strážník obyčejně nahodilým a desintegrovaným svědkem, nýbrž spíše osobou, jejíž autorita i osobní bezpečí je velmi silně ve hře.

Nemusíme si to dokazovat statistikou ani citováním konkrétních případů: víte sami, že v takových případech — řekněme rovnou: ve případech s excelujícími dělníky — skoro bez výjimky rozhoduje svědectví úředního orgánu. Vypoví-li strážník nebo četník, že viděl to a to, tedy je causa finita; jsou-li vyslechnuti ještě jiní svědkové, je to více méně jen formalita — jejich odchýlné svědectví váží asi tolik, jako stěblo proti služební šavli. Jako svědek požívá úřední orgán autority a věrohodnosti téměř nadlidské; je v očích soudu skoro neomylný.

Tož to se rozumí; v takových případech nebude na sebe žalovaný ochotně povídat, že narazil policajtovi přílbu nebo že vyrazil pobuřující výkřiky; pravděpodobně zapře všechno. Svědkové, které vede jeho advokát, jsou asi stejného smýšlení se žalovaným a obyčejně si také smlouli ve věci, pro kterou je stíhán; pokud lze, pokusí se vypovídat tak, aby mu pomohli z bryndy nebo mu aspoň nepřitížili. S tím vším soudce patrně počítá a proto neváží jejich svědectví jako perly.

Na druhé straně předpokládáme, že úřední orgán nemá důvodu nevyprávět objektivně; ale proto ještě není neomylný. Byla mela, musel zakročovat, zajisté se nemohl soustředit na pozorování a mentální záznamy; je lidsky pochopitelné, že — šlo-li do tuhého — byl rozčilen a poctivě dožrán na celý dav, který ho ohrožoval. Vypovídá-li tučet civilních svědků jinak než on, řekli bychom s justiční opatrností, že i když jejich svědectví vzhledem k okolnostem neznamená ještě důkaz, znamená aspoň nedostatek důkazů a rozpor ve svědectvích. Je známo, jak v takových případech soudy postupují — nejde-li o delikty tak zvaného třídního boje; u těch, jak se zdá, neplatí klasická justiční zásada: *in dubiis mitius*.

Je-li slyšen strážník nebo četník před soudem, řekli bychom, že přestává být orgánem úřední moci a je jenom svědkem, občanem vypovídajícím podle svého svědomí. Je-li jeho výpověď skoro bez výjimky privilegována, nebudeme se moci ubránit dojmu, že soud je s ním nějak zvlášť solidární a že úřední orgány tvoří jakousi výsadní kastu, jejíž slovo platí více než slovo jiných občanů. Je to nedobrý dojem, že jsme stát spíše policejní než občanský. Nemýlíme-li se, tož přední a nejdůležitější úkol kteréhokoliv soudu je zjišťování pravdy; ale pravda nemůže být zjišťována, dává-li se někomu na ni patent. Kromě toho nebylo by dobrou službou státu, kdyby se v občanech vychovávalo přesvědčení, že jsou považováni za méněcenné a méně spolehlivé než lidé v uniformě. Vypěstilo by to velmi (a oboustranně) nepříjemný poměr mezi obyčejnými občany a úřady.

Karel Čapek.

Gajda na venkově

Nynější politická činnost Rudolfa Gajdy se v mnohém podobá vojenskému manévrování. Po všech svých prohrách v Praze a v městech náhle z nich ustupuje. Venkov se stává nyní hlavním operačním polem jeho agitace, především český jih a konečně i některá místa ve středu Čech s nevalným komunikačním spojením. Místům s dobrým železničním nebo jiným spojením se zatím ostražitě vyhýbá. Svě vnikání na český venkov založil na pozvolném postupu. Po zkušenostech se svým hnutím ve městech, zejména v Praze, se již tolik neukvapuje. Nechce již útočit na celé politické frontě. Gajdovi dnes stačí, když za jednu neděli promluví ve dvou vesnicích.

Je-li dnes ještě někde živná půda pro avantury bývalého generála, pak je to na našem venkově. Naše vesnice jako by průběhem několika málo let ztratily rovnováhu. V době, kdy fašismus u nás vznikl, nikoho z tehdejších jeho vůdců ani nezapadlo, že by toto nepodařené kvitko mohlo také zapustit kořeny na venkově. Venkov v roce 1925 žil ještě docela jiným životem; jiné zájmy vyplňovaly pozornost venkovského lidu, který se k fašismu hned napoprvé obrátil zády. Pro venkov byl fašismus příliš velkým dobrodružstvím bez jakéhokoli zřetele k potřebám a tužbám venkovského lidu. Ale vesnice v roce 1932 není již vesnicí z roku 1925. V této poměrně krátké době stala se mnohá změna. První náraz do dřívější rovnováhy našeho zemědělce nastal po provedení pozemkové reformy. Bylo to rozčarování z příjemného snu, v němž byl mnohý zemědělec stavovsky tak dlouho ukořelován, že všechny námluvy ryze politických stran důsledně odmítal. Vždyť jemu při tom všem, co se kolem něho dělo, běželo jen o kus půdy, který si na velkostatku vyhlédl, a ne o politiku. Teprve po rozdělení půdy z velkého majetku se učil chápat i to, čemu se v praktickém životě říká politika a zejména: co o z ní jednomu prospívá a druhému škodí. Ještě se nevzpamatoval z jedné rány a druhá, daleko citlivější rána se na něho valila. Přišel první závan velké hospodářské krise, jejíž následky nejdříve cítil venkov. Klid a vážná rozvaha, která vesnici dříve tolik charakterisovala, byla vystřídaná znepokojením. Postupem doby se tato nálada stupňovala. Neboť lidé, kteří zatím již uvýklí vyšší životní úrovni, najednou stáli před přízrakem zadlužení a exekucí. Přijdete-li dnes na vesnici, sotva vám může ujít nezáměrně držiteli půdy právě na tom, co v normálních dobách bylo jim smyslem života. Malému zemědělci dnes ze všeho toho, čím přirůstal k své půdě a k svému majetku, zbyla jen dřina. Ta se nezměnila, ale vše ostatní, co bývalo jejím plodem, se rozdrobuje v bezúčelné kalkulace mezi nabídkou a poptávkou trhu.

Již z dřívějších cest po českém venkově, zejména po českém jihu, viděl Gajda, jaká nálada zde nabývá vrchu. Venkov se radikalisoval, ztrácel rozvahy i přehled přes to, co možno v přítomné době pro něho zákonnou cestou udělat, a předem odmítal konejšivé hlasy politické strany, která na venkově až dosud

vedla. Toužilo se po osvobozujícím činu, který by naráz vyprostil zemědělce ze stavu, v němž se bez vlastní viny najednou ocitl. A když tento čin nepřicházel, vesnice byla ochotna uznati za svého spasitele každého dobrodruha.

Gajda se dovede lidem vnúti a to takovým způsobem, že to, aspoň s počátku, působí příznivě. Čekala-li zvědavá vesnice generála, který kdysi velel našemu vojsku na Sibíři, představil se jí vlídný mladý muž, který se nerozpakoval usednouti do kruhu poněkud ostýchavých sedláků, rozprávět s nimi jako rovný s rovnými a podle potřeby i skočit do kola s jejich manželkami. A to na vesnici působilo mnohem pronikavěji než dvouhodinová přednáška poslance agrární strany o příčinách světové hospodářské krise. Gajda s ničím takovým své venkovské posluchače neunavoval. Když už někde vystoupil jako řečník, pak vždycky uhodil přímo na místo, kde puls vesnice byl nejcitlivější. Nemluvil o abstraktech hospodářské situace, nýbrž vždycky jen o osobách. Hlavně o těch, které považuje za příčinu svého pádu. Hospodářský úpadek vesnice ho nezajímá, nerozumí mu, ale je mu vhodným objektem. V tomto bodě své agitace je Gajda nejsilnější. Někde stačí, aby jen ukázal na zbídačený stav zemědělského lidu a blahobyt těch, „kteří dříve nic neměli a dnes mají miliony“ — a může si býti jist úspěchem. Neboť nic tak nedovede zapalovat podrážděnou mysl venkovského člověka, jako konkrétní poukaz na věci, o nichž se domnívá, že způsobily jeho nynější bídu.

Ale Gajda nechce jen dráždit, chce také politicky získat. Proto nikdy neopomene doložit, co by se stalo, kdyby se opět dostal k moci. Nejdříve se představí jako muž, který byl pro své poctivé smýšlení odklizen a na konec i uvězněn na Pankráci jako sprostý zločinec. Dojem, který tím u svých posluchačů získá, potom ještě zesílí letnou vzpomínkou na to, co pro republiku jako voják vykonal, a po kratičkém pauze dojatého zapřemítání se vyrazí posledním trumfem: „Až se domohu moci, pak půjdou na Pankrác zase ti, kteří mne tam nedávno poslali!“

To je všechno, s čím Gajda na český venkov chodí a čím ohrožuje posice agrární strany, která ještě do nedávna nad ním držela svou ochrannou ruku. Agrární strana své zmoudření teprve prodělává a zatím není jisté, jakým způsobem se jí podaří Gajdu z jeho posic na venkově vystrnadit. Neboť u agrární strany se věc komplikuje ještě tím, že její pravé křídlo, které tak nepřátelsky vystupuje proti vedení strany, Gajdu drží a užívá ho k všem pracím, na něž buď nestačí anebo se jimi nechce kompromitovat. A Gajda, který si zvykl počítati s každou možností, jež by ho dostala o krůček kupředu, až příliš okázale se uchází o přátelství příslušníků pravého křídla agrární strany. V jeho politických projevech nalézáme tak zvaný „zemědělský program“. Je to neocenitelná pomoc pro jeho naprostou bezprogramovost. Jím se Gajda vlastně zachraňuje ve chvíli, kdy jeho ryze politické a demagogické argumenty u zemědělských posluchačů selhávají. Konečně v mnoha případech sami příslušníci pravého křídla agrární strany připravovali Gajdovi půdu k jeho proniknutí do vesnic. Fungovali jako pořadatelé, agitátoři i jako předřečníci, takže Gajdovi potom stačilo jen opakovat svůj stereotypní proslav o úspěch byl zaručen. To vše, co se proti němu nyní od agrární strany podniká, podobá se honu na člověka, který byl určen, aby rozdával mince s obrazem agrární strany, ale který se svému poslání do té míry zpronevěřil, že razí a rozdává mince s obrazem svým.

J. Teichmann.

Nebezpečí pro koridor a nebezpečí koridoru

Kolem Gdanska stahuje se silné napětí. Je to místo, kde pušky mohou snadno spustit samy. Je to evropské Mandžusko. Přes to není pravděpodobno, že by dnešní Německo, právě proto, že tam přišli k veslu zkušeni generálové, chtělo k vůli východní hranici vyprovokovat válku. Znají příliš dobře své dosavadní slabiny. Také ministrem zahraničí se zbytečně nestal londýnský vyslanec. Tato vláda si dá velmi pozor, aby na sebe zas nepožtovala celý svět. Nebezpečí, pokud lze o něm politicky uvažovat, není zatím toho druhu. Němci nevpadnou do koridoru. Ale učiní revisi na východě a „pokojně“ pronikání střední Evropy svými bezprostředními, houževnatě sledovanými cíli, jimiž neustanou již znepokojovat denní pořad mezinárodních jednání. Je pouze otázkou času, kdy to přivedou formálně k debatě v Radě Společnosti národů a uvedou do pohybu celý aparát Ženevy podle článků 19, č. 15. A pro Polsko bude tu velké pokušení předejít útoku „aktivní obranou“ — nač Němci právě čekají. Poláci postavili by se tím do nepráva a proti nim osamotnili.

R. P.

Hakenkreuzlerská universita

Rektorem německé university byl zvolen na příští rok prof. San Nicola. Byl rektorem již v minulém roce; byl tedy zvolen dvakrát za sebou. První dojem z této volby byl, že snad universita německá v Praze našla v tomto rektorovi tak vynikajícího muže, že jej zvolila pro jeho práci ihned i po druhé, i když to odporuje zvyklostem universitním, ačkoliv i prof. Naegle byl zvolen dvakrát po sobě rektorem německé university. Ale případ této volby rektorské nebyl tak jednoduchý. Případ této rektorské volby na německé universitě je p ř í p a d e m t r a p n ý m. Měl být zvolen prof. Winternitz, ale ten se volby vzdal, když cítil, že hakenkreuzlerští studenti a jejich profesorští obhájci by při této volbě ztropili nové kravaly, jako tomu bylo, když případ Steinherzův patřil k velmi málo slavným listům německé university. Dále byl na řadě prof. Kraus z filosofické fakulty. S tím to bylo horší. Ten se dobrovolně vzdát nechtěl. Ale konec konců i on musil ustoupiti. Ani on není čistokrevný arijec. Vyznáním je sice evangelík, ale hakenkreuzlerští studenti a hakenkreuzlerští profesori jsou přísní. Nechtějí míti žida rektorem německé university. A tak se našlo východisko z nouze, a tak se stal rektorem prof. San Nicola, u něhož lze se diviti jenom tomu, že za těchto okolností svoji volbu přijal.

Velmi často německá universita bojuje o své jméno. Hádá se s českou universitou. Domnívá se, že bude-li moci dovozovati svůj původ z nejstarších dob, že tím zachová svůj lesk v přítomnosti. Jestliže německá universita svojí volbou rektora prohlásila, že nestrpí příslušníka jiné rasy na místě rektora, nedokazuje tím nic jiného, než že naši německou universitu v Praze musíme považovati za baštu hakenkreuzlerství, za jeden z opěrných bodů politického hnutí, které u nás fedrují pp. Jung, Krebs a Knirsch. Volba rektora a hlavně okolnosti, za kterých k nim došlo, ukázaly naprostou politickou nezralost německé pražské university. Němečtí universitní profesori velmi často vystupují na obranu práv německého lidu. Nezažívali bychom jim to. Vystupují na obhajobu studentů, kteří byli zatčeni a na Pankráci uvězněni v souvislosti s organizací Volkssportu. I to by bylo možno pochopit. Ale titíž profesori němečtí v akademickém senátě jsou vedeni rasovou nenávistí, rasovou záští. Průměrný český člověk, který přenechal několika odstaveným lidem, aby si pohrávali s antisemitismem, stojí výše než universitní senát německé university v Praze. Zdá se, že na německé universitě nevedou profesori, nýbrž hakenkreuzlerští posluchači.

V. G.

Silnice a nezaměstnanost

V březnovém, jedenáctém čísle *Přítomnosti* konfrontovali jsme program prací silničních na rok 1932, stanovený na základě rozpočtu, s logickým úsudkem pozorovatele a napsali jsme tehdy, že stavění silnic znamená produktivní chléb pro ty, které musíme živiti tak jako tak jako nezaměstnané podporou, aniž dostáváme od nich protihodnoty. Pokud šlo o rozpočet, zdůraznili jsme, že podle prostého úsudku lze čekati značně zvýšené příjmy silničního fondu a že není třeba tedy ještě omezovati rozsah silničních prací — v minulých letech stejně nikoli nadměrný — ba naopak žádali jsme odborníky, aby opustili své opatrnické stanovisko tam, kde je na škodu a ne k prospěchu hospodářství. Od nich jsme ani odpovědi, ani vysvětlení nedostali.

Mohli bychom tedy býti soukromě uspokojeni, čteme-li tuto zprávu v „Lidových novinách“:

„Příjmy silničního fondu. MP. - Praha, 26. května. Příjem silničního fondu za první tři měsíce letošního roku činil 62.18 milionu Kč proti 29.5 milionu Kč za stejnou dobu loni. Hlavní příjmovou položkou vyrovnávající úbytek a způsobivší značný vzrůst, je 70 procent ze zvýšené spotřební daně minerálních olejů, zavedené od června minulého roku, jež činí za první čtvrtletí 24.77 milionu Kč.“

Nejde však o osobní uspokojení, jde o dobré silnice, které jednak jsou chlebem našich nezaměstnaných, jednak jsou záchranou našich vozů a jejich gumových obručí z cizozemského materiálu vyrobených.

Vidíme, že ve všech položkách, až na dvě, příjmy silničního fondu stouply tak, že se proti téže době loňské celkem více než zdvojnásobily. I když neříkáme hop, dokud jsme nepřeskočili, a i když jsme si vědomi toho, že první čtvrtka není rok celý, přece nemůžeme přijmouti za své ani částečně březnové stanovisko silniční rady: „Příjmy silničního fondu v letošním roce se odhadují na 400 mil. Kč, což by bylo asi stejné jako roku 1931.“

Opakujeme, co jsme tvrdili tehdy: opatrnictví v podnikání

tak nutném, jako jsou silnice, v dnešní situaci a v tom dnes řídkém případě, že jsou peníze, je krutá bezohlednost a zásadní nedostatek odvahy na místech, kde čistý, rozumný úsudek měl by i velmi rozváznému veletí: poďnikkej! Nechceme dovoliti, aby silniční fond dostal se do zvyků našich akciových společností, vytvářeti tajné rezervy, které nakonec přerostou přes hlavu. Nechceme dovoliti, aby veřejný fond, určený k investicím, zahálel, má-li možnost dáti práci potřebným.

Bližíme se středu léta, bližíme se kulminaci době silničních prací. Dodají si odvahy ti opatrní, prohlédnou ti bez zdravého úsudku, rozhýbají miliony státního majetku do oživujícího koloběhu, přinášejícího ulehčení? Rozhodnou se rychle rozšířiti pracovní program, nebo zase zklamou a zvětší pesimismus k státnímu podnikání?

jpa.

politika

Muži kolem Hitlera

II.

Gottfried Feder, bývalý major.

Tento nepřišel ke straně, nýbrž strana k němu. Již r. 1918 provolal svou „výzvu k zlomení úrokového otroctví“. Založil též svůj bojovní oddíl a rok nato ho poznal Hitler na jedné jeho přednášce, při níž tento hledal cestu ke znovuzkříšení Německa. Tak se stal Feder jedním z otců strany. Je důležitým poradcem Hitlerovým, jenž ho též pověřil vydáním serie spisů, nazvané „Nár. soc. bibliotéka“, jež vycházejí v sešitech a jsou kvasi úředními spisy strany. První sešit psal Feder sám a obsahuje program strany. Dosáhl již 400.000 výtisků. Federovo duchovní postavení ve straně je vyjádřeno faktem, že je předsedou hospodářského oddělení, mimo to koná přednášky, v čemž dosáhl rekordu. Urazil již 365.000 km, což se rovná devíti cestám kolem světa. Je tedy možno míti ho za jednoho z nejcestovalejších mužů světa. Pochází z Würzburgu a již jako student byl velmi dobrým šermířem, proslavil se tím, že „odpíchl“ dva protivníky najednou při mensuře, a jindy opět jemu samému byl proražen kus lebky, takže se stal neschopným vojenské služby. Revoluce byla pro něj posledním podnětem ke vstupu do politického života. Tehdy ho, jak říká, „sežrala politická štika“. Nenechal se však od listopadových bouří svěsti nalevo do socialistických experimentů, kde marxismus rozseval svá strávená semena. Ve svém „Kampfbundu pro zničení úrokového otroctví“ měl muže, jako Dietrich Eckert, princ Löwenstein, hrabě Bothmer a hejtman Mayer, pozdější renegát, jenž je dnes v Reichsbanneru. Napsal také letáky: „V státním bankrotu je záchrana“, jimž podobné vydával s Eckertem, a mimo to vedl též t. zv. vzdělávací kursy. Zde uslyšel ho Hitler. Jednoho dne — to byl již Mnichov osvobozen od vlády rad — obdržel Hitler, jenž sloužil ve vojsku jakožto „Bildungsoffizier“, pozvání na schůzi t. zv. „Německé dělnické strany“. Tam uslyšel znovu Federu, a oba mužové se seznámili a zkonstatovali, že bojují stejný boj. Od té doby byli spojeni, stejně tak i Epp, Esser a Röhm. Pak napsal spis „Německý stát“, k němuž Hitler napsal následující předmluvu: „Každá velká myšlenka potřebuje dvou věcí, vůle k moci a jasného cíle. Vůle k moci, k osvobození, žije žhavá a silná v našich srdcích a naše cíle popisuje zde Feder jasně a každému srozumitelně. Naděje a touha milionů je zde tlumočena. Naše hnutí tím dostalo svůj katechismus.“

Za listopadového puče maširoval Feder v první řadě při tažení na Feldherenhalle, ušel jako zázrakem strelám a odešel do politického vyhnanství do Československa. Zde nevydržel dlouho a vrátil se inkognito zpět. Roku 1924 byl zvolen do říšského sněmu a mohl tedy, chráněn svou imunitou, znovu veřejně vystoupiti. Pozoruhodné je jeho prohlášení k Dawesovu plánu. Když strana potřebovala ke svému sjezdu ve Výmaru vydání řady brožur, byl tím pověřen Feder. Kromě toho

věnoval se přednášení na schůzích a stal se předsedou inženýrsko-technického oddělení, jež je obzvláště důležité, neboť je vyhlédnuto k veliké roli v novém státě.

Dr. Otto Wagener, vedoucí hospodářsko-politického oddělení.

Jeho postavení tam je velmi významné, ač je spíše organizátorem velké sítě hospodářsko-politických referentů ve všech župách, než nějakým orakulem, nebo poslední instancí v těchto otázkách. Ze začátku dokonce měl poslední rozhodující slovo ve všech hospodářsko-politických záležitostech Hitler sám. Nejcharakterističtějším znakem Wagenerovým je opatrnost, s jakou připouští možnost manipulovat s měnou. A sice jen v nejvýznamnějších případech, až německé hospodářství bude od světového odpoutáno a až bude prosazeno moratorium. Největší váhu klade na zesílení vnitřní kupní síly Německa. Proto nechce, aby byly sníženy mzdy, nýbrž aby se to připravovalo spíše pomocí daní. Při tom však se nemá potírat luxus, neboť ten zjednává pracovní možnosti. Ovšem, luxus musí nechati si líbiti zvýšené zdanění.

V životě Wagenerově bylo několik zajímavých momentů. Po válce byl pověřen podniknouti útok na polské vojsko u Posenu. Útok měl být podniknut, aby byl pomocí fait accompli zamezen podpis smlouvy versailleské. Jenže k útoku nedošlo, poněvadž se strany shromážděné ve Výmaru usnesly podepsati, a Wagenerovi samotnému bylo zakázáno jednati na vlastní pěst. To bylo první vzepření se revoluční vládě. Vysloužilo Wagenerovi zatykač, jehož provedení však bylo zabráněno jeho vojáky. Mezitím začala rudá armáda bolševického Ruska znovu postupovati, takže znovuzavedení pořádku v Německu bylo ohroženo tlakem sovětů, s nimiž spolupracovali němečtí komunisté a spartakisté. Wagener proto viděl svůj úkol v zastavení jejich postupu. Nabídl své služby velitelí hraběti von Goltzovi v Pobalticku, a byl pověřen shromážditi všechny tamější sbory, dosud ještě neorganizované. Tak založil německou Legii a převzal její velení. Když pak byl Goltz odvolán, vedla Německá Legie na vlastní pěst boj proti bolševismu. Roku 1929 byl Hitlerem povolán do říšského vedení strany do Mnichova, kdež se stal na základě svých vojenských zkušeností šéfem štábu a zároveň začal spolupracovati na výstavbě hospodářsko-politického oddělení. Roku 1931 Wagener byl pověřen jeho vedením.

Walther Darré, vůdce agrárně politického oddělení.

Jakožto úředník na vyslanectví v severských státech poznal zemědělství jakožto životní zaměstnání nordické rasy a začal bojovati perem za vzkrášení zemědělství. Jeho kniha jmenuje se „Nová šlechta z krve a země“. Když vstoupil r. 1927 do strany, byl naň Hitler upozorněn a povolal ho ke zřízení agrárně politického oddělení. Darré vyvinul horečnou činnost, a jeho týdeník pro německý venkov „National-sozialistische Landpost“ jde na dračku. Jeho oddělení se zabývá snad nejdůležitějšími hospodářskými otázkami Německa, a až přijde Hitler k moci, bude je i řešiti.

Dr. Josef Goebbels, vůdce říšské propagandy.

Jeden z intelektuálů kolem Hitlera. Řečnický talent. „Když ho zaujme nějaké téma, pak žhne jeho zrak jako požár v lese, pak stává se z něho mladý Savonarola.“ Málokterým řečníkům moderní doby je dána taková schopnost fascinovati. Je jedno, zda to, co mluví, je správné nebo ne. Je to umělec, podobně jako Hitler. Jak jinak také by se dalo vysvětliti to, co na něm je tak strhujícího. Jeho postavení je dvojí, je jednak vůdcem župy berlínské, jednak předsedou propagačního

výboru v Hnědém domě, v němž musí nejméně jednou týdně zasedati. Rok 1922 byl proň rozhodujícím, neboť tehdy poznal N.S.P. na jedné Hitlerově schůzi. Ta chvíle strhla ho do politiky. Roku 1928 byl zvolen po prvé do říšského sněmu. Vedl v Berlíně prudký boj proti Youngovu plánu. Fakt, že před dvěma lety vyskočil počet Hitlerových poslanců z 12 na 107, je nutno připočísti na neposledním místě za zásluhu propagační činnosti dra Goebbelse. On patří mezi ty, kteří nejvíce zdůrazňují socialistickou tendenci strany a kteří jí přivádějí především německého dělníka. Založil v Berlíně organizaci a jeho zásluhou stouplo původních 300 členů na nynějších 40.000. První přívrženci to neměli zrovna lehké, museli se v pravém slova smyslu probíjeti. Ale právě tím způsobem dostali mnohého komunistu, jenž se s nimi bil, pak do svého tábora. Goebbelsovy knihy jsou proniknuty duchem Hitlerovým. Tak na př. jeho: „Neznámý muž z S. A.“, „Boj o Berlín“. Dále menší spisy „Druhá revoluce“, „Zatracení hakenkreuzleři“, „Malá abeceda“, „Nazi—Sozi“, „Signál k povstání“, „Lenín nebo Hitler“ a „Cesty k třetí říši“. Je možno představit si Goebbelse na ministerském křesle? Zajiště, ale ještě lépe je možno představit si ho jako nástupce Hitlerova ve vedení strany, až Hitler sám převezme říšskou vládu.

Walter Buch, předseda výboru vyšetřujícího a rozhodčího.

První dojem, který se rozmluvou ještě prohloubí, je: pán. Ve straně je mu přidělen velmi důležitý obor. Je totiž přirozené, že v milionové straně musí občas dojít k všelijakým vedlejším příhodám a při těch zas musí dojít k všelijakým rozepřím osobního rázu, jako byla Stennesova aféra. A zde je potřeba někoho, kdo by rozhodoval o oprávněnosti stížností, nějakého spravedlivého rozhodčího soudce, který by odvrátil od strany všechna nebezpečí, jež by mohla ohrožovati její svornost a jednotu. Právě úkol pro — pána. Muže s jemnocitem a rozumem. Buch však není rozhodčím sám, protože by to byl příliš velký úkol pro jednoho člověka. Je k tomu účelu zřízen celý výbor. A je samozřejmo, že k obzvláště velkým rozepřím je přibrán k rozhodování sám Hitler.

Dr. Hans Franck II., vůdce právního oddělení.

Chytrá hlava, nabitá energií. Přes své mládí — je mu teprve 32 let — známý jako šikovný právník z procesů, týkajících se nár. socialistické strany. Jeho dosud nejlepší výkon jakožto advokáta byl pověstný proces proti mladým důstojníkům z Reichswehru v Lipsku, kdež se mu podařilo prosaditi, že byl Hitler přibrán za svědka. Tam měl vůdce po prvé příležitost promluvit k světu a rozvinouti pod přísahou svou thesi legality. K lidovému hnutí za svobodu přistoupl už r. 1919. Během delšího pobytu v Itálii měl možnost nahlédnouti do organizace fašismu, který na něho zapůsobil hlubokým dojmem. Tento poměrně mladý, všestranně nadaný Franck II. — dává si pojmenování II., aby byl k rozeznání od svého jmenovce stejného povolání — náleží tedy vlastně ke staré garnituře strany a má před sebou významnou budoucnost.

Max Amann, ředitel centrálního nakladatelství strany.

Za světové války šel do boje v dobrovolnickém pluku, v němž byl také Hitler. Tam se seznámili, takže Amann je jeden z toho mála mužů, kteří znali Hitlera ještě před začátkem jeho politické činnosti. Jakožto důstojník byl jeho bezprostředním představeným a proto je jeho úsudek o něm obzvláště cenný. Neboť na vojně se pozná muž. Vojna je ne-

omylný zkušební kámen srdce a ledví. A je příjemné slyšeti mluvit Amanna o těch časech, kdy on byl důstojníkem a Hitler zákopovým poslem. A nyní něco dojemného: ve vkusně zařízené ředitelně nakladatelství strany nár. soc., kde Amann sídlí, visí na stěně malý obrázek, jeden z těch jednoduchých způsobů malování, ale ne bez talentu, zobrazující jeden mnichovský pomník z bílého kamene, obklopený zelenými stromy a modrou oblohou — obrázek malovaný Hitlerem, jeden z těch, jež kdysi maloval, aby se uživil.

Když se Amann nezraněn vrátil z války, dostal místo sekretáře v tehdejší Siedlung- und Landbank. Jednoho dne r. 1919 setkal se se svým kamarádem z války, Hitlerem, který ho vyběhl, aby mu pomohl „vykouřiti ten svinský chlívček“. Amann mu okamžitě odpoví: „Můžeš se mnou počítati.“ Ale přes to ještě nedošlo tehdy k těsnějšímu spojení obou mužů. Teprve dvě leta nato se opět setkali náhodou na ulici. Tehdy byl Hitler již naléhavější. V té době totiž již konal velké masové schůze, tehdy již měl za sebou onen obrovský projev v círku „Koruna“, kdežto v r. 1919 se ještě v „Pivnici u cípaté hvězdy“ konala shromáždění sedmi mužů. Ovšem i za onoho druhého setkání stálo ještě hnutí v začátcích, peníze chyběly stále ještě dokonale. Pro dobře zaopatřeného bankovního úředníka s ženou a dítětem nebylo lehkou záležitostí zajištění budoucnosti a připojití se k agitátorovi Hitlerovi. Cítil to: zde nebylo klidné měšťanské zajištění budoucnosti v malých rozměrech, zde byla jiná budoucnost, veliké nastávající německé jaro. Amann slyšel v duchu bouři a praskot zpuchřelých stromů a také zurčení znovuzvrážených horských pramenů, jež stanou se mocnými proudy v německém údolí. Byl uchvácen, ale nechťel se rozhodnouti sám, chtěl ještě promluvit se svou paní. Navštívil ho tedy Hitler v jeho domově a promluvil o svém programu s jeho ženou. Té zaskvíly velmi brzy oči, obrátila se na svého muže se slovy: „Učiň to.“

Stal se nejdřív jednatelem strany. Jednatelem! Když jednacím síní byla světnička v pivnici, osvětlená i za dne elektrickým světlem, a psacím stolem byl stůl od piva! Takové byly začátky strany, jež je nyní nejsilnější stranou Německa. Roku 1922 převzal vedení v nakladatelství „Völkischer Beobachter“. Jeho činnost byla přerušena pučem, po němž byl Amann obžalován z velezrady, poněvadž zabavil pro Hitlerovu vládu úřadovny. Šest měsíců ztrávil ve vyšetřovací vazbě a půl páta v Landsbergu s Hitlerem. Po znovuzřízení strany roku 1925 převzal vedení centrálního nakladatelství. Dnes zabírají jeho kanceláře celý velký dům a má 200 úředníků. Vedle novinářského oddělení je zde velké knižní oddělení, podporované enormně vzrůstajícím počtem členů strany. Stopadesátitisícové a třístatisícové náklady nejsou žádnou vzácností. Amann prováděl mne všemi pěti poschodími. Vše bylo v největším pořádku, dokonce i legie razítek vyhlížely jako mašující, k boji připravené malé vojsko.

Alfred Rosenberg, šéfredaktor
„Völkischer Beobachter“.

Ze všech mužů kolem Hitlera vystupuje tento nejvíce na veřejnost — ovšem vyjma dra Goebbelse. Jsa členem říšského vedení strany, je jejím zástupcem pro vnější politiku v říšském sněmu a je proto přirozeně nejvíce pronásledován. Následkem svého vysloveného nepřátelství vůči židům a svého vztahu ke katolické církvi vypadá stále jako ostrov, obklopený rozbouranými vlnami vášnivého boje. Pochází z Revalu a od r. 1918 je v Mnichově. Za vyhlášení vlády rad r. 1919 odvážil se mluvit na mnichovském tržišti 20 minut proti židům a marxistům. Když rudá garda přispěchala ho zatknouti, skončil rychle svou přednášku a zmizel v zástupu, takže ho již nemohli nalézt. A tak octl se tento Balt s ně-

meckými touhami v srdci v řadách těch vlastenců, kteří se již tehdy za těch dnů plných nebezpečí odvažovali volati k poblouzněným zástupům: „Německo, procitni!“ Tehdy také seznámil se s Hitlerem a r. 1921 stal se šéfredaktorem „Völkischer Beobachter“ zároveň s Dietrichem Eckertem. Za listopadového povstání byl s Hitlerem v Bürgerbräu a v okamžiku, kdy byla do sálu přinesena první strojní puška, útočil s pistolí v ruce po boku Hitlerově na řečnickou tribunu. Pak však musel rychle zpět do redakce, aby mohl upravit číslo k vyjití. Když druhého dne znovu jel k Bürgerbräu, viděl již z dálky na křižovatce u Feldherrnhalle pancéřový vůz, hrozbu bojovníkům za svobodu. Přes to postavil se do druhé řady zástupů táhnoucích na Feldherrnhalle. Vedle něho byl zastřelen Körner, druhý předseda strany, a za ním střílely pochoduující zástupy na vojáky, takže Hitler musel dát povel, aby přestali okamžitě střílet. Rosenberg měl štěstí, že ušel nejen kulím, ale i zatčením. Po nezdaru povstání předal mu Hitler vedení rozbité strany. Vedle své redakční činnosti věnoval se literatuře a napsal celou řadu knih, které rozvířily rozčilené debaty a vysloužily mu nenávisť židů a ostrý boj s katolickým episkopátem.

Bude docela zajímavé, pozastaviti se u jeho knih, které již svými tituly podávají přehled jeho bojů. Zde jsou: „Stopy židů v běhu věků“, „Zločiny zednářského řádu“, „Bahno“, „Zednářská světová politika ve světle kritického soudu“, „Světoví spiklenci v Basileji“, „Základy a cíle N.S.D.A.P.“, „Internacionální vysoké finance jakožto vládcové všech dělnických hnutí“, „Nemorálnost Talmudu“, „Protokoly mudrců ze Sionu a židovská světová politika“, „Státu nepřátelský sionismus“. A nemohla ho postihnouti žádná větší nepravda, nežli byla zlomyslná poznámka kancléře Brüninga, že „Rosenberg ještě r. 1918 nevěděl, co vlastně má pokládati za svou vlast“. K svému ostrému antisemitismu došel Rosenberg prostřednictvím svých studií historických.

Hermann Esser, městský rada, vydavatel
„Illustrierter Beobachter“.

Typický Hornobavorák. Zúčastnil se války jako 17letý dobrovolník a po válce šel na žurnalismus. Nejdříve je zaměstnán v jednom soc. demokratickém časopise, ale Federův a Drexlerův přednáškový cyklus přetáhl ho do nár. soc. tábora. Již r. 1919 vstoupil do německé strany dělnické a stal se jejím předním řečníkem. Dvě leta nato stal se též vůdcem propagandy, až do té doby, kdy ho vystřídal Goebbels. Po puči skrýval se také jeden čas v Rakousku. R. 1926 byl založen „Illustrierter Beobachter“ a Esser se stal jeho redaktorem; jeho zásluhou vychází teď v 300.000 výtiscích. Stál dohromady dvacetjedenkrát před soudem a čtrnáctkrát byl odsouzen. První čtyři měsíce vězení dostal zároveň s Hitlerem za rušení zemského míru, t. j. za rozházení jedné separatistické schůze. Bojovná nátura, jež miluje bouři, vysoko na hřebenech, kde nejvíce zuří.

Dr. Julius Lippert, šéfredaktor
berlínského „Angriff“.

Chamberlainova kniha: „Základy 19. století“ byla směrodatná pro jeho vnitřní život. Byl nejdříve německým nacionálem, pak v lidové straně svobody a r. 1923 ho strhlo nár. socialistické hnutí. R. 1927 stal se redaktorem berlínského „Angriff“. Zajímalo ho již od dob studentských nár. hospodářství a jeho studium vedlo ho od hospodářství přes národ k světovému názoru. Na doktora věd politických promoval s disertací „O dělnickém zúčastnění se na zisku“. O jeho někdy téměř přílišné útočnosti svědčí přecetné „bílení“ Angriffu, v čemž dosahuje úplných rekordů.

Baldur von Schirach, vůdce mládeže.

A nyní přijde na řadu mládí, ztělesněné v tomto mladíkovi, narozeném r. 1907 z rodiny výmarského intendanta, a připovíjším se již ve svém osmnáctém roce k hnutí. Možná, že toto je můj nejsilnější dojem z hnědého domu, toto mládí, jež si samo dovedlo vytvořit tak silnou organizaci, jakýsi mladý stát v rámci nár. socialistické strany. Jestliže dnes ze 110.000 německých studentů je jich 70.000 národními socialisty, je to přece velký úspěch. Mládež zřejmě našla v Hitlerově hnutí něco, co jí dosud chybělo. Mladá říše Hitlerova rozděluje se ve 3 části: Hitlerova mládež, Nár. socialistický žakovský svaz a Nár. soc. svaz studentský. Každý oddíl má svého zvláštního vůdce. Schirach, vůdce studentského oddílu, je zároveň jakožto vůdce říšské mládeže nejvyšší instancí pro všechny. Hitler uchvátil ho již při jedné přednášce ve Výmaru, a Schirach roznesl pochodu svého nadšení mezi studenty, takže již r. 1927 se mu podařilo vyvolat první studentské projevy s Hitlerem jako řečníkem. Nejvíce ze všeho mnou otrásl to, co jsem četl v jejich časopise „Deutsche Revolution“. Bylo to provolání k německým profesorům:

„Němečtí profesori, hlaste se k mládeži! Stále znovu vidíme, jak je mladým Němcům znemožňováno nalézt svou vlast, své Německo. Bude vyučováno na vysokých školách opět německému duchu, německému právu? Jsou si vědomi vysokoškolské profesori, že jediné němectví může spojit je a jejich posluchače? Vy, páni na katedrách, nechte plavat Vaši proslavenou „objektivnost“, ještě nikdy se žádný z Vás nezasadil celým svým životem, byla vždy jen předmětem žvatlání. Povíme proč: objektivnost byla vždy nejpříjemnějším prostředkem, jak jít s cesty všem problémům. Clovek se postaví mimo dráhu života, ponoří se do role pozorovatele a posuzuje vše s „vyššího stanoviska“. Toto vyšší stanovisko je nejješitnější sebeklam na světě. Pro takové uhýbání, zbabělost a slabost se mládež ještě nikdy nenadchla. Nedá se už nic dělat s Vaším kultem vědy, poněvadž věda není konečným cílem, nýbrž prostředkem k účelu a účelem je duševní a tělesné zdokonalení německého národa. Učitelé budou se museti ještě mnohemu přiučovat, budou museti jako hledající před hledající předstoupiti, a nastoupiti novou cestu k německému lidu. Chtějí mládeži, štvané nepřitelem a doma svým vlastním bližním naočkovati jed „objektivní vědeckosti“ a pak si stěžují, že desetitisíce z účastníků války si zoufá a ztrácí jakoukoliv víru. Co bylo zaviněno vědomě nebo nevědomě na duševní smrti německé mládeže, musí býti odčiněno.“

(Uprav. M. P.)

Stojaté vody

II.

O t á z k a v ů d c o v s k á.

Palčivým problémem je v odborářství vůdcovství. Prakticky je to vlastně o t á z k a t a j e m n i c k á. Dosud se stával odborářským tajemníkem zpravidla člověk, který dovedl radikálně mluvit. Z toho, co jsme pověděli, plynou však veliké požadavky na moderního odborářského tajemníka, aspoň vedoucího.

Jedno potřebné.

Nelze si mysliti, že dělnictvo dovede svůj sociální zápas k úspěšnému cíli, dokud nepůjde s ním soukromé úřednictvo, resp. zaměstnanci ve vyšších soukromých službách (oficiální název). Oni znají mnohem lépe poměry podniků, přinášejí duševní, vedoucí práci do hospodářského procesu, jsou tedy už svou povahou povoláni k vůdcovství hnutí všeho zaměst-

nanectva za uskutečněním hospodářské demokracie. Jestliže by tedy úřednictvo zaujalo jasně zaměstnaneckou linii, byla by to záruka úspěchu celého zaměstnaneckého hnutí. Tomu ovšem musí zaměstnavatelé zabránit za každou cenu. A to je vlastní

případ Jednoty soukromých úředníků.

Je to typická organizace stavovská. Byla založena r. 1892. Její historie do převratu je příkladem nejlepších čností odborářských. Zaměstnavatelům zvláště nebezpečná nebyla, od dělnictva se separovala velmi důrazně, do roku 1925 byla — na venek nepolitická — doménou národní demokracie. Teprve po založení národní strany práce, pro niž se někteří předáci Jednoty silně exponovali, a po její likvidaci, což vneslo do organizace mnoho sporů, vstoupila Jednota do skutečné politické neutrality.

V posledních letech se však začly ozývati v širokém členstvu Jednoty stále naléhavěji hlasy po modernějších pracovních metodách. Zvláště se žádala pozornost k hospodářským otázkám. Tyto požadavky přinášela mladá generace odborářů, velmi zaujatých pro nové směry. Výslednicí těchto snah bylo zřízení hospodářského výboru pražských odborů a zejména jeho pokrokový návrh hospodářské resoluce pro letošní valnou hromadu, jakýsi nástin hospodářského programu, jehož nedostatek se cítil velmi živě. Žádá se v něm kromě pronikavé reorganizace Jednoty a její činnosti na př. plánovitě hospodářství, znárodnění dolů, těžkého průmyslu a velkých bank, maximalisace důchodů, reorganizace Poradního sboru, stavovské komory a vůbec intensivní pozornost všem moderním otázkám socialismu.

Tyto snahy narazily na dvě překážky. Nejnebezpečnější je

z á j e m z a m ě s t n a v a t e l ů.

Jednota se dosud, jak jsme se už zmínili, separovala zvláště od hnutí dělnického. Typické je na př. zamítavé stanovisko ke společným komisím práce. Ale v poslední době nastával obrat. Tato vedoucí úřednická organizace začala zaujímat zaměstnaneckou linii. To je velké nebezpečí pro zaměstnavatele. A zvláště dnes, kdy je doba tak příznivá psychologicky pro sociální reformy. Je tedy v sjednoceném postupu zaměstnanectva největší nebezpečí zaměstnavatelů. Jenže dělnictva se průmysl tolik nebojí. Je politicky roztrženo a není ani svou připraveností odpůrcem rovnocenným. Horší by bylo, kdyby dokonce vedoucí organizace úřednické, dosud velmi konservativní, se dala „nalevo“. Je třeba tedy nadále udržet rozraženost zaměstnaneckého hnutí a především odvádět nadále úřednictvo od myšlenky bližší součinnosti s dělnictvem. Jak? Ničím jiným, nežli tím, že zůstane při starých metodách, při svém pensijním a nemocenském pojištění. Z organizace ovšem se musí odstranit elementy, které jsou plánu na překážku. To jde ovšem jen za pomoci sekretářů. Ale ti se potřebují vykázat nějakým úspěchem, aby udrželi svou vládu. Dostanou tedy zlepšení pensijního pojištění „započtením nepojištěné doby“. Tím se udrží pozornost úřednictva a zvláště Jednoty u pensijního pojištění, o němž se bude několik let zase výhradně mluvit, Jednota se ovládne obratným politickým manévrem, nebezpečná doba zatím přejde, zaměstnanecké hnutí zůstane nadále roztrženo, vedoucí úřednická organizace ve vleku zaměstnavatelské politické strany, vláda velmocí zajištěna do daleké budoucnosti.

Je tedy případ Jednoty velmi obratným útokem na celé zaměstnanecké hnutí a proto si zaslouží bedlivé pozornosti.

Útok by se nepodařil, kdyby zaměstnavatelé nevyužívali

s úspěchem druhého činitele, který — ve vlastním zájmu — překáží novým směrům. Je to t. zv.

sekretářská politika.

Myslí se tím politika tajemníků, pro něž je organizace především existenčním zajištěním. Jsou sekretáři odborové organizace náhodou, která je mohla zrovna tak zanést do organizace zaměstnavatelské. Přírozeným důsledkem zmíněného pořadí pohnutek je nechuť k novým myšlenkám a metodám (stáří, pohodlnost, nebezpečí osobního rizika), nepružnost, nedostatek iniciativy, průbojnosti a aktivity, sklon k byrokracii, k osobním službám a ke všemu, co zajišťuje osobní posici, více chytrosti než inteligence, méně věrnosti k povolání, sklony k podzemnímu jednání.

Opakem je tajemník z životního přesvědčení. On může sloužit jen odborové organizaci zaměstnanců a nikomu jinému. Především slouží a proto mu organizace dává existenci. Tu je pořadí pohnutek obrácené se všemi příznivými zjevy: iniciativa, průbojnost, aktivnost, ochota k osobnímu riziku, služba lidem místo osobám a sobě, převaha inteligence nad chytrostí, věrnost organizaci, porozumění pro nové směry, žhavá touha po dalším vzdělání. Tento vede, onen je veden, tento přesvědčuje, onen aranžuje, tento vítězí nebo padá v otevřeném nerovném boji třeba s většinou organizace, onen uhýbá odporu, spoléhaje se na zákulisní intriky.

Máme před sebou

zajímavé doklady sekretářské úrovně

z úvodníků „Úřednických listů“, orgánu Jednoty, orgánu organizace téměř 40.000 inteligentních lidí.

Úvodník má název: „Chléb nebo teorie“. Vybereme aspoň tři nejzajímavější salta.

Tvrdí se tu, „že řešení otázek sociálních závisí na národním hospodářství a jeho výsledcích“, dále, že „nemá-li národní hospodářství vědeckých podkladů, je to buď šarlatánství nebo břídilství“, že „lidé, málo hospodářsky poučení, chybní, zvláště nemají-li aspoň spolehlivé vůdce, vědou dobře vyzbrojené“. Poněvadž je to pravda a čekáte na důsledky, čtete na jedinou konsternováním závěr: „V odborové organizaci mějmež co nejméně teorie; praktičtější bude starati se o denní chléb.“

To je tak: když začalo členstvo Jednoty žádati od sekretariátu pozornost hospodářským otázkám, byly předneseny na dvou valných hromadách referáty o nutnosti zájmu o hospodářské věci. Tím měly být členstvu zalepeny oči, a celý rok se ovšem nehnulo prstem. Když však členstvo urguje důrazně, zřizuje si samo hospodářský výbor, debatuje o problémech, usnáší resoluce, je to nepohodlné vedoucímu sekretáři, kterému se už do teorie nechce. Je třeba předem podobné snahy zdiskreditovati v očích členstva. Podle hesla „Rozděl a vládni“ se postaví chleba a teorie proti sobě jako nepřátelé. Pak je ovšem pochopitelný výrok vedoucího tajemníka Jednoty, který snahy o moderní metody odborářské odbyl pohrdlivě: „Já si přece nedám udělat z Jednoty universitu.“

Jiné salto v citovaném úvodníku je tvrzení, že snahy o jiný společenský řád jsou „příliš laickým mluvením a ještě častěji nesvědčivým matením myslí“. Ačkoliv už existence odborové organizace značí pojmově nespokojenost se sociálním řádem. Aby názory části členstva na nutnost revise společenského řádu paralysoval, napíše, že „bychom pracovali snad jen pro budoucí generace, jako pracují v Rusku“.

Nejpodařenější všech je třetí salto: „Jsme přece odborovou organizací, která má a musí se starati o své členy, a příslušníci budoucí generace nejsou přece příslušníky naší Jednoty.“ To je už úmyslné matení představ, neboť sama Jednota agituje pro získávání nových členů poukazem, že pracuje pro celý stav, pro jeho bu-

do u c n o s t. Ale tím bude zachráněna dosavadní pohodlnost, nebude třeba lámati si hlavu studiem. K jakým vrcholům výkonnosti se asi vzepne organizace pod vůdcem, který sám prohlašuje, že je nervosní, slyší-li mluvit o jiném společenském řáde?

Před závěrem ještě zmínku o zjevu, zasluhujícím podrobného rozboru. Vyjádřeme jej dvěma vývojovými stupni:

hnutí — spolek,
čili: stárnutí organizací.

Na případě Jednoty se dá sledovati zrovna školský případ.

Každé hnutí jako společenská hromadná tendence se společným cílem musí přijmouti nějaké organizační formy, chce-li míti úspěch. U nás jsou dány předpisy spolkového zákona. Na venek — formálně — není pak rozdílu mezi hnutím a spolkem. A přece je rozdíl obrovský.

Hnutí je dynamické, spolek je statický, hnutí slouží cílům, o ně usiluje, jim je podřízeno, spolek je účelem sobě. Proto je hnutí mladistvé, průbojné, riskující, činorodé, obětavé, hybné, pružné, spolek je opak: stařecký, slabý, opatrnický, naplněný marasmem, prospěchářský, ochromený, ztrnulý. Hnutí slouží lidem, spolek osobám. Hnutí přeje mládí a potřebuje jeho nadšení. Spolek sice také by mládí potřeboval, ale nepřije mu. Proto hnutí dovede získati mládež svým vzletem, nadšením, spontánností, spolek mládež odsuzuje a získává nejvýše mladé štrébry. Hnutí tvoří a bojuje, spolek úraduje.

Právě dvojitý typ tajemníka, dříve už vylíčený, je souvztažným těmto dvěma protikladům. Hnutí má tajemníka z životního přesvědčení, spolek tajemníka starajícího se o vlastní existenci. Ale je-li tento druh tajemníků příznakem stárnutí hnutí, je zároveň činitelem, který tento proces ve vlastním zájmu co nejvýše uspišuje.

Jednota soukromých úředníků se dostává dnes do tohoto nebezpečného stadia, kdy si musí rozhodnouti, chce-li zůstat hnutím — mladistvým a průbojným, či spokojí-li se s významem velkého, bohatého spolku.

A tak

v z á v ě r u

doufáme, že jsme ukázali, že odborářství není něčím zoufale nudným a suchopárným, co zajímá jen lidi existenčně dotčené. Skrývá naopak živé síly tvůrčího dějinného významu, je reservoírem velikých zkušeností, stává se spolurozhodujícím činitelem v novém uspořádání světa. Na odborářství je, aby své poslání pochopilo a splnilo.

J. Klad.

literatura a umění

J. Brož:

Několik poznámek o českém filmu

Otázka filmových atelierů.

Stavba nových filmových atelierů na Barrandově u Prahy pokračuje a lze tak přece jen doufat, že v stanovenou dobu, t. j. v lednu, bude zde možno započít s natáčením prvních filmů. Na stavbě se pokračuje, ač společnost neobdržela jí požadovanou státní stavební garancii. Jak byly za tak krátkou dobu finanční nesnáze odstraněny, není veřejnosti známo. Konečně dnes, kdy v důsledku zamítavého rozhodnutí státu jde o ryze soukromý podnik, zůstává pouhou vnitřní záležitostí společnosti.

Na první pohled je patrné, že je přímo povinností státu naši filmovou produkci finančně i morálně posílit. Leč formu státní podpory nelze voliti tak jednoduše, jak si to předsta-

vovali naši producenti sdružení ve společnosti A.B. Prostá subvence, bez sebe menší možnosti uplatnění státního vlivu a dohledu na provoz subvencovaného podniku by byla pochybným krokem. Vznikl by jakýsi soukromoprávní monopol filmové výroby pod značkou A.B., který by svým výsadním postavením mohl, poměrně snadno, všestranně terorizovat čl. filmový trh, čehož malou ukázkou jsou již dnešní poměry u nás, kdy filmová výroba i obchod, při naprostém nedostatku konkurenčních podniků, zůstává zcela jednostranně orientována. Bylo by nezdravé, kdyby snad stát subvencoval společnost A.B., aniž by chtěl zároveň subvencovat společnost X.Y., která přece může kdykoliv u nás vzniknouti. Konkrétně řečeno: nárok na státní podporu by si mohla činiti i nová, již déle než rok se rodící společnost. A tato nová společnost by měla ještě tu velkou výhodu, že by mohla poukazovat na značně nižší provozní náklady vyplývající z užívání francouzsko-americké přijímací aparatury R.C.A.-Photophone oproti přemrštěným provozním poplatkům, požadovaným německoholandskou společností Tobis-Klangfilm, jejíž přijímací aparaturu má ve výhradním užívání pro Československo právě společnost A.B.

Obtíže výrobní kalkulace.

Výroba zvukových filmů se nejeví u nás příliš rentabilní. Oč nepříznivější jsou výrobní podmínky pro mluvicí film u nás než na př. v Německu, vyplývá z prostého srovnání obou odbytových území. Přibližný poměr 1:10 mluví jasně o našem handicapu. A výrobní náklady lze zatím nanejvýš snížit v poměru 1:3. Minimum Kč 600.000.—, které je bezpodmínečně nutno věnovat na výrobu českého zvukového filmu, není tak lehké na našem malém území výrobcům získati zpět, a uvážíme-li, že pravidelně bývá toto minimum o Kč 100.000—300.000 překročeno, můžeme hleděti na českou filmovou výrobu jako na riskantní podnikání. Je pochopitelné, že výrobcům za těchto okolností jde vždy v první řadě o maximum usnadnění odbytu, což se pak jeví nejen na krajních úsporách ve zpracování, ale i na četných ústupcích nejnižšímu vkusu.

Státní účast na výrobě.

Snad by mohla určitá forma státní účasti na výrobě přinést nápravu. (Pro mluví příklad Itálie a Sovětského svazu.) Stát dosud u nás nenalezl přímé cesty k podpoře filmového umění. Česká divadlo žije hodně ze státních subvencí, hudba je rovněž, až již přímo či nepřímo státem subvencována, také státní či komunální galerie svými každoročními nákupy se snaží v nejnútnejší míře hmotně i morálně posílit umění výtvarné. Pouze film zůstává bez podpory.

Účelnou státní podporu filmového umění bychom mohli upravit analogicky s podporou umění divadelního. Tak jako existují vedle sebe divadla státní a soukromá, tak bychom mohli mít i ve filmu vedle sebe podniky státní a soukromé. Technické provedení státní účasti na filmové výrobě by bylo nejnásazně realizovatelné vstupem státu jako akcionáře do společnosti A.B. Byl by tak nejen získán státní dohled na část české filmové výroby, ale bylo by tak i nejlépe vyhověno nedávné žádosti dnešních výrobců akcionářů A.B. o státní podporu pro stavbu nových, nákladných, barrandovských atelierů. Vhodná chvíle k eventuální státní účasti na akc. spol. A.B. byla již promeškána v březnu, kdy společnost se nalézala v tísnivé situaci finanční a naléhavě žádala o státní podporu. Dnes, kdy díky zavedení kontingentu filmového dovozu a finanční podpoře domácích výrobců z nucených příspěvků dovozců, filmová výroba u nás tak oživila, že společnost A.B., která ještě před nedávnem hleděla s obavami do budoucnosti, má dnes v důsledku záplavy žádostí o pronájem jejích vno-

hradských atelierů zajištěnou zaměstnanost a tím i prosperitu, jeví se situace pro státní účast mnohem nepříznivější. Jestliže ještě před dvěma měsíci nebylo lze nalézt podnikatele, který by byl ochoten se znovu pokoušet o úspěchy v českém filmu, jestliže v důsledku toho více než měsíc odpočívaly vnohradské ateliery v nečinnosti, zavedení kontingentu překonal stagnaci.

Nedostatek konkurence skýtá společnosti A.B. v jejím dnešním postavení tak příznivé existenční podmínky, že účast státu by byla nyní již spojena s mnohem většími obětmi.

Monopol A.B.

Skupina 4 či 5 jedinců, kteří jsou dnes zúčastněni na společnosti A.B., ovládá u nás nejen produkci, ale i distribuci a konsum. Dělbá práce je tu provedena co nejúčelněji a souhra jednotlivých složek je přímo obdivuhodná. Oni mají filmové ateliery — tedy výrobu. Oni mají filmové půjčovny, které fungují jako distribuční organizace pro jimi vyrobené filmy — tedy obchod. Oni mají řadu velkých kin a ovlivňují tak i konsum. A přímo paradoxní musí připadat, jestliže se s tímž jmény setkáváme i na místech nadřazených, obecně považovaných za nadstraničká a neodvislá. Máme tu na mysli nově zřízenou poradní komisi při ministerstvu obchodu, která rozhoduje o udělení podpory Kč 105.000.— (Kč 15.000.— z každého dovezeného filmu), určené pro hodnotné české zvukové filmy domácí výroby. Jakkoliv bylo původně a logicky očekáváno, že v této komisi budou zasedati zástupci osvětových organizací a tisku, kteří za účasti zástupců příslušných úřadů budou nestranně zkoumat možnosti udělení podpory předloženému filmu, shledáváme se tu náhle s čtyřčlennou společností známých nám již výrobců, půjčovatelů a kinomajitelů, kteří za pasivní účasti ministerstva obchodu, co by objektivní znalci, budou nyní rozhodovati o hodnotách filmů, jež ve svých druhých hlavních funkcích buď vyrobili nebo prodávají. A nejenom, že budou rozhodovati o kvalitách svých vlastních filmů, oni budou mít zároveň i moc svým kladným rozhodnutím si udělit peněžitý dar v obnosu Kč 105.000.— (a není zde příčin, proč by si jej neudělili). A tak vidíme, že si stát dal znovu ujít příležitost uplatnit svůj vliv v domácí výrobě.

Dovozní kontingent.

Filmový kontingent měl vždy přátele a odpůrce. Právem sice poukazují filmoví ochránáři na nutnost udržení domácí produkce, jejíž úplné odumření si nikdo nepřeje. Optimistické nazírání na lepší příští českého filmu přece jen, přes neustálá zklamání, stále ještě žije. Leč námitky odpůrců filmového kontingentu nutno také pozorně vyslechnouti, neboť špatné zkušenosti s obdobnými opatřeními v Rakousku a v Německu a v poslední době i ve Francii nemluví právě v jeho prospěch.

Při zavedení kontingentu se měl vzít ohled i na fakt, že film je také někdy i uměním a vhodnou dodatkovou klausulí bylo lze usnadnit, respektive vůbec umožnit, skutečně uměleckým filmům cestu do Československa. Jest mnoho filmů, které by si zasluhovaly u nás předvedení. Jestliže na takové filmy uvalíme nucenou dovozní dávku (vedle cla a jiných poplatků) Kč 15.000.—, bude značně ztížen, když ne vůbec znemožněn, jejich dovoz. A vezmeme-li v úvahu, že dovozci cizích filmů jsou obchodníci, nemůžeme se diviti, jestliže si pevně stanovenou kvotu dovezených filmů nebudou zatěžovati filmy, jejichž obchodní využití bude pochybné.

Kontingent a domácí konsum.

Nadbytek kin působí již několik let v naší republice těžké starosti majitelům, jejichž konkurenční způsobilost se trvalým udělováním nových koncesí neustále zeslabuje. Návštěv-

níci se již dávno, zejména v pražských kinech, nepočítají na stovky. Mnohá malá kina jsou nucena 2—3krát v týdnu měnit programy a rovněž i premiérová kina podstatně snížila počet promítacích týdnů pro jednotlivé slágry sezony. 4—6týdenní premiéra v Praze značí dnes maximální úspěšnost filmu. A naděje na podstatné zlepšení hospodářské situace kin není, neboť všeobecná tíseň světového hospodářství snižuje den ode dne životní úroveň všeho obyvatelstva. Obnosy, věnované na zábavu, podléhají trvalé redukci, a jediná akce, která by mohla jakž takž ulehčiti českým kinům, by byla jejich dobrovolná restrikce.

Kontingent 1:7 vznikl u zeleného stolu v ministerstvu a zcela přehlíží počet a rozvrstvení našich kin a jejich minimální roční potřebu programů, která na základě zkušeností z let minulých je odhadována na 400 celovečerních filmů.

Jestliže se přece jen při zavádění kontingentu počítalo s konsumem 400 filmů do roka, tu se zřejmě přečenovala kapacita české filmové produkce. Neboť výroba 50 českých filmů ročně, která by tento konsum podmiňovala, je nejenom technicky těžko zvládnutelná, ale nebude zde ani dostatek kapitálu, který by ji zajistil.

Každé nepřirozené urychlení výroby filmů se bude nutně zrcadlit i v jejich kvalitě, kterou ještě snížit je zdánlivě již neproveditelný úkol, ale jak nejbližší příští praxe ukáže — i nemožné bude možným. Serie filmů „Miláček pluku“, „Skalní ševci“, „Osada mladých snů“, „Děvčátko, neříkej ne“ a „Píseň o velké lásce“ utěšeně vzroste. Tak vypudíme i ten zbytek optimistů z kin, kteří stále ještě doufají v lepší časy.

Cizí konkurence.

Bohužel, nutno si při kontingentování dovozu cizích filmů uvědomiti, že to pravděpodobně budou opět ty různé „Cikošské baronky“, „Kouzla uniforem“ a „Sny vídeňských nocí“, které Prahu ani pak neopustí, zatím co filmy umělecky hodnotné, obchodně však méně úspěšné, jako na př. „Děvčata v uniformě“, „Emil a detektivové“, „Kamarádi“ a „Píseň života“, nám zůstanou napříště nedostupné. A zanedlouho dokonale otupíme tak dost již nízký vkus našeho obecnostva. Uzavřením hranic zchudneme na vlastní hroudě, jak nedávno řekl dr. Preiss.

Kupujte domácí výrobky.

Co bylo dosud vykonáno? — Bylo u nás šťastně natočeno asi 35 zvukových filmů. Fotograficky a zvukově mají naše filmy mezinárodní úroveň. Obsahově a režijně stojíme však velmi hluboko pod mezinárodním průměrem. Odečteme nějakých pět — ve všem ostatním se zrcadlí naše beznadějná bída.

Naši filmové produkci chybí zejména pevné vedení a organizace. Vždy znovu a znovu je vidět její bezhlavost a ukvapenost. Jeden režisér je nesmyslně zaplavován prací, kterou nemůže, ani při sebe větší snaze, než v pravém slova smyslu odbýt. Vedlejší úlohy všech našich filmů jsou, zdá se, doživotně propachtovány jakémusi sdružení desítek vyvolených, jichž přítomnost je v každém českém filmu v očích výrobců nezbytná, jejichž přítomnost je však v očích diváků většinou filmu pouze na obtíž.

A pokud jde o finanční stránku českých filmů, tu se setkáváme s obdobnými nerozvážnostmi. Stále se pouze naříká na enormní riziko, které česká filmová výroba pro podnikatele skrývá, ale při tom se vyhazují peníze plnými rukama. Vždy znovu a znovu si český film dovede najíti finančníky, kteří jsou ochotni vyklopit několik tisíc korun, aby „umožnili“ natáčení filmů druhu „Osada mladých snů“ a „Píseň o velké lásce“. Hlavní věc: jen když se natáčí. Nevadí, že slečna ta a ta, která v tom a v tom filmu musí hrát, postrádá vše to, co

se u filmové herečky bezpodmínečně vyžaduje, totiž fotografickou tvář a herecký talent. Jen když se natáčí. Nevadí, že ubíjíme v obecnostvu důvěru v ostatní české filmy. Jen když se natáčí; jde přece o náš kapitál (i když jde neodvratně záhubě vstříc), o naši produkci, naše lidi. Jen když se natáčí.

Pouze reorganisační lze dojiti k úspěchu.

Pokud vnitřně nezreorganizujeme naši filmovou výrobu, nepřispěje k jejímu ozdravení ani kontingent ani sebe větší subvence. Teprve pevně organizovaná, systematická výroba má naděje na finanční i morální úspěchy.

S čím lze začít? — Nutno bezpodmínečně snížit výrobní náklady. Okruh konsumentů našich filmů je příliš malý, abychom mohli vyráběti způsobem obdobným v Německu, Francii či v Americe. V našich filmech musí obsah a zpracování nahraditi výpravnost scén.

Hledejme mladé, veselé děvče, které by se dovedlo se svým přirozeným temperamentem nenuceně pohybovati před kamerou. Hledejme lidi, kteří vnesou civilní život na naše projekční plátno a kteří zatlačí periferní divadelní komiku tam, kam patří. Hledejme....

život a instituce

Otto Rádl:

Camera obscura

(Deset let filmové censurey.)

Heinrich Heine: „Censura je nemožná, poněvadž nikdo nemůže býti censurem“.

I.

Na film se musí být přísný.

Stýdruhý paragraf naší ústavní listiny zaručuje všem občanům tohoto státu svobodu projevu. Co je touto svobodou projevu konkrétně míněno, to nám tento paragraf neprozradí. Mohli bychom však právem předpokládati, že se tím zajišťuje volnost veřejně mluvit, psáti v časopisech a v knihách, vyjadřovati se obrazy a sochami, fotografiemi, projevy v rozhlase a konečně také filmy. Tohle by ony dvě řádky znamenati mohly a měly, ale každé dítě ví, že to neznamenaají, a že se nic z toho všeho bezvýhradně nesmí. S obrazy to není konečně nejhorší, se psaním v knihách to v celku také ujde, s novinami jsme na tom ale už daleko hůře a ve filmu se volně a svobodně už ale nesmí docela nic. Neboť k novým věcem je zkrátka nedůvěra, a film je ve srovnání s ostatními uměními ještě hotově *baby*. Ale *baby* strašně herkuleské, enfant terrible docela nevychovaně upřímné, které vyžvatlá nahlas kde-který skandál z oné veliké a pomíchané ne právě dobré domácnosti, která se jmenuje moderní, demokratický stát, které nesmlčí tři čtvrtiny z toho, co mělo zmizet spolu se špinavým prádlem a dělá tím trapnou neplechu po nepleše. Proto se musí být na tohoto hloupě upřímného chlapce přísný, před každou návštěvou ho dobře přezkoušeti, co se smí a co se nesmí říci, a pro jistotu ho také několikrát klepnout přes prsty, eventuálně dáti mu domácí vězení, bude-li neústupným a vzpurným.

Protože umí mluvit pravdu.

Film, malé *baby* mezi starými uměními nejen že mluví pravdu, on ji dokonce hlasitě vykřikuje přes vše-

chny ploty. Proto se musí proti filmu něco podniknouti. Předně je třeba naučit film lháti. O tom bychom se mohli pobavit jindy. Za druhé je třeba filmu zacpávat ústa. Zaklínacích formulí, kterých se užívá k tomu zacpávání úst, chceme si povšimnouti.

Slovo císařovo.

Filmu se zacpou ústa tím, že se nad stýmdruhým paragrafem naší ústavní listiny přivrou oči a že se ke svobodě projevu přidá malé „ale“. Toto „ale“ praví, že podrobnosti upravuje zákon.

Tento zákon má ale ještě jedno „ale“; na poli filmu nejsou totiž podrobnosti upraveny žádným zákonem, nýbrž pouhým císařským nařízením. Vděčíme je dni 18. září 1912, kdy byla zřízena censura pro výrobky docela zvláštního druhu, jež počaly v té době už valnou měrou zajímati spodní vrstvy velkoměst, censura pro podezřelé zábavní podniky, které se z jarmarečních buď začaly usazovat už ve sklepních lokálech a ve formě traslavých obrázků, promítaných při vřeštivém gramofonu, počaly probouzeti hrůzu i soucit v duších všech diváků, ačkoliv po ostatních stránkách nemohly než zachovávat k Aristotelovi zdvořilý chlad dvou cizinců, kteří si nebyli představení a ani po tom netouží.

Nuže z tohoto roku, kdy také už Pražané u pana *Ponrepa* a *Koubka* vídali krátké i delší „živé obrazy“ „o bestiálním únosu mladičkému dítěte, o surovém násilí na cudné panně a jejím skoku do propasti, o pomstě šlechtné manželky ranou z bambitky za nevěru nesvědomitého manžela, a o mnoha věcech vzrušujících a neobyčejných, z tohoto roku máme správné opatření zvané filmovou censurou. Co císař pán nařídil, to naše ministerstvo vnitra několik let po převratu doplnilo svým nařízením, vydaným úplně bez dotázaní vlády, a pozměnilo ve formu, která v teorii odpovídala změně systému: k rozhodování censurního sboru byli přibráni zástupci laiků. V praxi se nic nezměnilo: rozhodování censurního tělesa zůstalo hloupé i v republice, jako bylo hloupé v monarchii.

Ale to patří již do kratochvilného výčtu censurních rozhodnutí, kterých si povšimneme podrobně teprve příště. Dnes musíme zůstat při zásadách a při formě této instituce.

Censura, to jsou jen lidé.

Je to uprostřed moderní demokracie poslední instituce temné komory, prakse censurních sborů zůstává praksem černých kabinetů, ať se tvářila sebe demokratičtěji a sebe laičtěji. Přibrání zástupců lidovýchovných korporací mezi úřední osoby, reprezentující v censuře jednotlivá ministerstva, neučiní instituci censury sympatičtější, bílý a modrý štít mlékárny nad pohřebním ústavem neučiní tuto místnost o nic milejší.

V užším pětičlenném sboru, který rozhoduje o všech filmech, které mají býti v československé republice veřejně v kinech provozovány, zasedají:

1. zástupce ministerstva vnitra,
2. zástupce ministerstva spravedlnosti,
3. zástupce ministerstva školství,
4. zástupce Masarykova lidovýchovného ústavu,
5. žena z kruhů vychovatelských.

V širším censurním sboru, který bývá osmičlenný až jedenáctičlenný, a rozhoduje o odvoláních podaných proti rozhodnutí sboru užšího, zasedají kromě předchozích:

6. zástupce ministerstva sociální péče,
7. zástupce ministerstva národní obrany,
8. zástupce ministerstva obchodu,
9. několik zástupců z těchto korporací a spolků:

česká zemská komise pro péči o mládež, Dělnická akademie, Spolek výtvarných umělců Mánes, Syndikát českých spisovatelů, Syndikát denního tisku a zástupce domácího filmového průmyslu.

O rozdílů mezi portýrem a vrátným.

V obou těchto sborech mají v každém případě větší úředníci proti laikům. Nikdo nemá práva, ani možnosti činnosti a zasedání těchto sborů kontrolovati. Nikdo se nedoví, na základě jakého systému jsou zástupci laiků do jednotlivých sezení sborů ministerstvem vnitra povoláváni. Jednotlivé korporace jmenují obyčejně pro každý den v týdnu jiného delegáta. V praxi se stává, že se zasedání censurních sborů prostě nekoná vůbec v ten den v týdnu, kdy připadá řada na některé nepohodlné liberály, kteří by mohli provozovati oposici příliš houževnatou. Stalo se, že někteří členové censurních sborů za celý rok byli povoláni k spolurozhodování pouze jedinkrát, kdy se jednalo o docela nenáročný průmyslové snímky. Dodnes ministerstvo vnitra nevydalo nikdy presenčních listin o účasti laiků na poradě censury. Poněvadž obliba jednotlivých členů sborů není stejná, nejsou také stejně často zaměstnání a poněvadž se rozhodování censury stává čím dále tím více věcí čistě úřednickou, jeví se u zastoupených spisovatelů a žurnalistů stále stoupající tendence vyhýbat se účasti ve sborech. (Celý odstavec stručně citován podle protokolu rozpočtového výboru z 3. listopadu 1931.)

Rozšířený censurní sbor zasedá pouze tehdy, když užší sbor některý film zakázal a půjčovna filmu tomuto rozhodnutí podala rekurs. Je to tedy odvolací soud, a pro každého, kdo je alespoň zhruba obeznámen s procesními zásadami, naskytá se tu utěšený pohled na familiérní způsob rozhodování. Při zasedání v širším sboru fungují totiž vedle nově přibráných členů dalších opět titíž členové užšího sboru, kteří film již jednou zakázali. Stačí tedy, aby se k členům první instance prostě přidal jediný z úřednických členů v druhé instanci nově přibráných a většina je zajištěna. Z tohoto důvodu je také skutečně úspěch téměř všech filmových rekursů stejně zabezpečen, jako stížnost na portýra, podaná u vrátného. Skutečně, v naší censurní praxi také vrátný skoro bez výjimky potvrzuje, že portýr jednal správně.

Věřiti, co se předkládá.

Nesmí nás to překvapiti. Censura je zřízením absolutistického státu a ani censura demokratické republiky nechce býti nestranným a nezávislým soudcem, nýbrž v nejpříznivějším případě institucí osvíceného absolutismu, která dosahuje blaha svých národů tím, že jim je vnucuje, že nad nimi bdí jako poručník a že se spoléhá na svůj nekontrolovatelný zdravý úsudek.

Až budeme listovati rozhodnutími našich censurních sborů, vydanými za posledních deset let, přesvědčíme se však, že naše apriorní nedůvěra ve zdravý soud úřednického tělesa, jemuž se nám předpisuje slepě důvěrovati, byla oprávněná. Že se nám právem zdálo na

pováženou odchýlení od další základní zásady soudnictví, že totiž každý rozsudek a každé rozhodnutí musí býti odůvodněny. Censurní zákazy se doručují bez udání důvodů. Kromě paušální formule, že film se přiči dobrým mravům, slušnosti a ohrožuje veřejný „pořádek“ se nedovíme nikdy z čeho vysoký úřad na nebezpečnost a zavrženíhodnost díla usoudil. Rozhodování censurních sborů je úředním tajemstvím: veřejnost, které se tu uzavírá z vůle pěti lidí nebo jedenácti lidí přístup k uměleckému dílu, jež může býti objemem nových světů, tato veřejnost se nesmí nikdy dověděti, proč byli starší a vyvolení v tom kterém konkrétním případě náhle plni starostí o její duševní neporušenost. Jednotliví členové sborů, i ti, kteří s rozhodnutím nesouhlasili, jsou vázání mlčením.

Stalo se, že člen spolku Mánes, jeden z našich předních výtvarníků, veřejně protestoval proti hloupému zakazu nádherného filmu Pudovkinova, když se mu nepodařilo prosadití uvolnění díla v censurní komisi, jejímž byl členem: tento pán měl s filmovou censurou navždy dohráno a ani jedinkrát se do ní už nedostal. Stejně bezmocní, jako členové oponující proti úřednické většině, jsou i sami zadavatelé filmů, ředitelé jednotlivých filmových půjčoven: mají zákaz pěkně a zticha snášeti a každý z nich skrývá starostlivě censurní lístek s výčtem zapovězených scén před očima žurnalisty, aby si to „s ministerstvem vnitřní nezkažil“. Proti dvojímu zakazu filmu nezbyvá nic, než počkati nějaký půl roku a po několika domácích sestřizích film předložití censure po druhé, v důvěře, že i pánbůh někdy sestoupí s nebe a car přijede do vesnice.

Neviditelní a moudří.

Podle tiskového práva musí býti zabavení tisku alespoň formálně potvrzeno řádným soudem. V praksi filmové censure se vynáší zákaz a odnímá určitá hodnota duševní i majetková bez jakékoli odpovědnosti před soudem. Podle soudního řádu musí býti každý samosoudce nebo každý člen soudního kolegia na rozsudku. Ani tato odpovědnost pány censure netíží a žijí v šťastné bezemennosti.

Kdo zasedá v censurních sborech? To je přísné tajemství, které se nesmíte dověděti. Dověděli jste se z výčtu jména ministerstev a tituly korporací, z nichž jsou povoláváni zástupci do censurních sborů. Ale jména jednotlivých členů, kteří v censure skutečně zasedali, jsou úzkostlivě tajena. *Filmklub* rozeslal jednou dotazy všem korporacím, zastoupeným v naší filmové censure, se žádostí, aby za účelem jejich seznání k debatnímu večeru jmenovaly své členy, kteří o filmech rozhodují. Odpověděly pouze tři korporace: Masarykův lidovýchovný ústav, Mánes a Syndikát denního tisku. Vedle prof. dra Tomáše Trnky, který vystupoval za M. L. Ú. a odůvodňoval svou účast v censure svým hodnocením morální a sociologické funkce umění, po níž teprve je možno bráti zřetel na jeho funkci estetickou — vedle něho stavěli se zástupci obou druhých korporací k filmové censure zamítavě. Z úředníků funguje v censure min. rada Theodor Anders, jenž má hlas ministerstva vnitra a představuje ve filmovém odvětví jakousi personifikaci celé censurní moci. Z ostatních pěti korporací v censure zastoupených, k nimž bývají přibírány

ještě dvě další, se nepřiznal ani jediný člen, že spolurozhoduje při zákazech filmů, patrně z jakéhosi tušení, že ke svým hloupostem je sice možno se hlásit pod záhlavím nějakého kolektivu, ale osobně raději ne: tolik dívčího ostychu a tolik komplexů méněcennosti nebylo ani možno očekávat.

To je všechno, co se můžeme dověděti o osobním materiálu tohoto podivného úřadu.

Bezejmenní

Jde-li o vynesení rozsudku ve věci, která má majetkovou hodnotu dvaceti korun, musí každý soudce podepsati rozsudek. Jsou-li ve hře duševní hodnoty a běží-li o rozhodování o umělecké a kulturní ceně filmového díla, rozhodují nezvěstní a nonymové, skrytí za titul nějaké lidovýchovné korporace. Ani jejich stáří se nedovíme, jen v anekdotách, které o tomto úřadě kolují, se vypráví, že prý jednu dobu zasedali, a snad ještě zasedají, dva století stařečci, mech obrůstající, vzhledem k tomu, že agenda této dosti drahé státní instituce není právě namáhavá, a že se jednotlivé spolky v censure zastoupené dívají na svou funkci v censurních sborech jako na určitou prémii, spojenou s právem dívatí se zadarmo na docela nové filmy, v nichž ještě nějaká ta scénicka, nevhodná pro širší publikum, je zcela obsažena. Poněvadž není věcí ani nad jiné lopotnou, dívati se na filmy, ani to nevyžaduje zvláštních duševních darů, jsou patrně všechny korporace v censure zastoupené nuceny vysílati k tomuto cíli své seniory, jimž tuto malou pozornost není možno odepřít a kteří si zaslouží už trochu toho filmového pobavení. Žádná z korporací patrně nechce své staroušky obtěžovati nějakou odpovědností za tuto mírnou činnost, a zdráhají se všechny svorně své censure jmenovati.

A tak stojíme před vznešenou záhadou, komu vděčíme za všechny zákazy censurních sborů. A tak se nemůžeme zbaviti své nedůvěry, že lidovýchovné korporace mohou míti sice velice hezká jména, nesmírně chytrý a dobrý účel, ale že v nich mohou také vyskytovati i hloupí a nedobří členové. Kdo je tedy vším vinen? Jsou tím vinni Mánes a Syndikát denního tisku, a Syndikát čes. spisovatelů, a Dělnická akademie a M. L. Ú. či ti úřední zástupci vnitrostátní policie, státní spravedlnosti, státního školství i státní obrany, obchodu a sociální péče, či jenom ta nešťastná žena z kruhů vychovatelských a Česká zemská komise pro péči o mládež, že Gorkého „Matka“ je prohlášena za nebezpečný škvár, a „Döblinův „Berlin-Alexandrovo náměstí“ za bezcenný brak a Erenburgova „Láska panny Neillové“ za věc škodlivou člověčenstvu a hodnou přísného potlačení!

Deset let zakazů.

A přece zasedali zástupci těchto korporací při tom, když tato nádherná filmová díla, realizovaná režiséry velikých a uměleckých jmen, byla naší censurou hladce zakázána. Ani z jediné z nich neozval se nikdo veřejně, nikdo se neohradil ani si neomyl ruce, účast všech byla patrně svorná.

To jsou jen tři malé příklady. Budeme jich jmenovati asi dvacet. Asi dvacet filmů prvořadého významu, díla eminentně umělecká, jaká se objevují sotva dvě či tři za

rok, bylo zadeset let naší censurní praxe zakázáno. Bylo by možno z nich sestavit representativní cyklus světové kinematografie. U jiných byla roztrhána organická souvislost a byly z nich vyrvány jednotlivé scény. I z Chaplinových „Svět velkoměsta“, i z nich. Přehlédneme tuto činnost, pokusíme se zhodnotit důvody, které k této praxi asi vedly, a snad i vyvrátit tyto domnělé důvody.

Dosud censura kritisovala naivně a neomezeně světovou filmovou tvorbu. Pokusíme se kritisovati tuto kritiku.

věda a práce

V Praze za padesát let

(Dopravní problém Velké Prahy.)

II.

Kompromis s tramvají.

Ze zakoupených projektů byly jury klasifikovány na druhém místě dva s tímž počtem (116) bodů: hesla „&“ a „Ruch“. Heslo „&“ má tři autory inženýry, kteří také dospěli k závěru, že s dnešním systémem elektrických drah se na dlouho již nevystačí. Avšak projevili zřejmou snahu různými úpravami a organizací provozu zajistiti co nejdéle možno dopravu povrchovou a teprve potom sáhnouti k řešení pomoci dvou tratí podzemní rychlodráhy, která podle jejich mínění nemůže mít ani tak význam pro zrychlení dopravy, jako spíš pro zdolání rostoucí komunikační intensity. Aby se mohl splnit úkol povrchové dopravy, navrhli zcela logicky odstraniti či odlehčiti křižovatky a převésti dopravu pokud lze na komunikace obvodové, čímž by se podstatně uvolnil střed města, v němž jsou obtíže dopravní neaktuálnější. Svým návrhem chrání Staré město a uplatňují tendenci proti vertikální výstavbě města. Uvnitř města ponechávají radikální dopravu autobusy, které však nepovažují za schopné zdolávaní dopravu v času jejího maxima pro malou dopravní kapacitu dosavadních typů. Z detailů nutno se zmíniti o příkladném řešení křižovatky u Musea, na níž počítají s průjezdem až 10.000 vozidel za hodinu. Průlomy z Lazarské ulice na Tylovo náměstí nahrazují dostatečným rozšířením ulic Ostrovní, Palackého, Jámy a jejich pokračováním v průlomu od Jámy k Museu. Počítají s petřínskou komunikací, avšak vedou ji téměř v přímce od Štefáníkových kasáren tunelem pod Schönbornskou zahradou — navrhují zřídit tunel v místech pod Masarykovým nádražím a zavádějí jediný směr do tunelu vyšehradského.

Bez podzemních drah.

V návrhu pod heslem „Ruch“ uplatňuje své myšlenky jediný autor, inž. dr. Postránecký, s výsledkem hodným pozornosti. Handicap jednotlivcovy práce porota právem uznala. V návrhu, který víc než z teorie čerpá z daného statistického materiálu, uplatňuje se snaha vystačiti s dosavadními dopravními prostředky, což je podepřeno prováděným důkazem, že Praha v dohledné době ještě nedosáhne takové dopravní hustoty, aby bylo nutné chystati stavbu podzemních drah — tvrzení podložené statistikou z měst, která při stejném počtu obyvatel dosahují ještě větší dopravní hustoty. Navrhovatel z toho usuzuje, že i v Praze lze poměry zlepšit úpravou dopravního řádu, kterým dosavadní komunikace trpí tak jako úzkými ulicemi. Aby se komunikace zlepšily, doporučuje se

v návrhu zbořiti celý trakt budov tísnicí ulici 28. Října a Jungmanovo náměstí, čímž by se vytvořilo náměstí s čistě dopravní funkcí. Rozšířením Senovážné ulice a pokračováním průlomem v budovách proti representativnímu domu — při čemž by zůstala zachována historická empírová brána — zlepšilo by se spojení na náměstí Republiky, stejně jako spojením navržené regulace náměstí Betlemského a Náprstkovy ulice s náměstím Republiky tepnou běžící Rytířskou ulicí a odlehčující Příkopy. Ovšem bylo by nutné zbořit Stavovské divadlo. Zajímavě je navrženo odlehčení komunikace přes Klárov i Petřín založením kombinovaného mostu na místě dosavadního mostu Štefánikova. Střední pás mostu by totiž stoupal (6%) z Revoluční třídy přímo na Letnou, postranní by spojily břehy vodorovně.

V kritice oficiálního železničního plánu dospívá autor k přesvědčení, že pro nejbližší dobu by se doporučovalo zachovat Masarykovo nádraží pro dopravu místní a že by bylo možné provést ihned odsunutí nádraží asi v místa za Lützovovou ulicí, čímž by se uvolnily komunikace na pověstné křižovatce v Hyberské ulici. Jinak užívá projekt předměstských tratí ČSD — Nusle—Wilsonovo nádraží—Masarykovo nádraží — a přes Štvanici po kolejích dosavadní buštěhradské dráhy, počítaje s odbočkami — také po staré cestě — od Wilsonova nádraží do Vysočan a Libně. Kdyby bylo nutné založiti kombinovanou podzemní a nadzemní rychlodráhu, doporučuje se směr přes sad na Poříčí, Havlíčkovu nám., Myslíkovou ulici (odbočka k Národnímu divadlu na Újezd) a kolmé spojení ze Staroměstského náměstí, pod náměstím Václavským na náměstí Petra Osvoboditele s přípojkou na předměstskou ČSD. Délku tratí rychlodrah v městě odhaduje na 10 km a náklad na 118 milionů Kč.

Nádraží v poschodích.

V pořadu následuje pak s 96 body návrh, kterému inženýři V. Macháček, F. Novoveský a arch. Vl. Hofman dali název „Izmir“, složené ze začátečních písmen pro plán charakteristického hesla „Jen zvýšená nádraží jsou rentabilní“. Skutečně je projekt reprezentován důsledně a zejména na základě praxe vzniknuvším řešením problému železničních otázek a ostře kritizuje úřední železniční projekt jako nedomyšlený a nepropracovaný. V projektu se uplatňuje zásadní zajímavá úprava nádraží vybudováním do výšky, v etážích, při čemž se kolejisté zvedá nejméně o 6 m téměř pravidelně železobetonovými konstrukcemi, takže spodní volné prostory se mohou využít pro kanceláře, skladiště a j. Nadstavbami kolejí se ovšem zmenšuje plocha nádraží a získávají se volné pozemky, jejichž prodejem nebo nájmem, tak jako nájmem zmíněných volných prostor, získává se kapitál, podle projektu zcela postačující krytí vydání vznikající navrhovanými úpravami. Projekt počítá s úplným zrušením nádraží Masarykova, s podstatným zmenšením nádraží bubenečského a se značnou redukcí nádraží smíchovského, které v základě představuje tak, že umísťuje nádražní budovy na protilehlou frontu a zvedá kolejisté dostatečně prodloužené a přístupné nakloněnými vjezdy, takže je možné skládati či nakládati vlaky buď v úrovni kolejí nebo výtahy a násypkami z přízemí, v němž jsou zároveň skladiště. Účelem tohoto zařízení všech nákladních nádraží je zrychlení jejich provozu a zlepšiti využití vagonového parku rychlejším oběhem. Zvýšením kolejí betonovou konstrukcí místo násypem nahrazují autoři tunel zamýšlený pod bubenskými nádražím z Dělnické ulice do Veletržní tř. (délka as 500 m, náklad as 30 mil. Kč).

Proti úřednímu železničnímu projektu je také odmítnut viadukt, který by měl spojovat trať z Jínonic na Pankrác ve výši asi 80 m nad hladinou Vltavy při délce 2½ km. Ústřední nádraží nákladní umísťuje se na Manínách a velmi směle se

navrhne přestavěti od základů (asi nákladem 750 mil. Kč) nádraží Wilsonovo, ovšem také etážovým způsobem, který je v plánu uplatněn jako axiom. Při tom zřizuje se tam zároveň ústřední tržnice (o ploše 25.000 m²) a organizuje se ústřední stanice pošty balíkové a silniční autodopravy postovní na straně u Rajské zahrady.

Doprava v městě řeší se zásadním svedením elektrických drah na tepnách pod úroveň ulic tam, kde není místa ponechat jí na povrchu. Zároveň se dopravní systém doplňuje postupným budováním podzemních rychlodrah a využívá se starých železničních tratí místy doplněných k založení sítě předměstských drah. Autobusům je přiřknuta doplňující úloha podle potřeby. Ve finančním programu se počítá s nákladem asi 1.8 miliardy Kč na úpravu všech nádraží a tato částka se má získat nájmem volných místností v nových nádražích (115 mil. Kč) a prodejem uvolněných přebytečných ploch (1.02 miliardy Kč).

Doprava v pásech nad sebou.

Projekt „Stůj — pozor, toč — vpřed“ inženýrů Ployera a Běliny je pro širší veřejnost zpřístupněn několika názornými modely i pohledy, které reprezentují přesvědčení autorů, že značná část dopravních nesnází tkví v křižovatkách. Navrhne se proto rozvrhnout dopravu i do několika etáží, takže nad terémem ulic nebo náměstí by se vyvýšila ještě jedna vozovka (případně i chodníky) a doprava by šla nad sebou ve dvou pásech. Toto řešení by zjednodušilo provoz na křižovatkách, kde by různé směry byly rozvedeny do dvou rovin nad sebou. Velmi zajímavě je navrženo přemostění Masarykova nádraží, nad nímž by vzniklo náměstí rampami přístupné a ohraničené moderními budovami ústřední tržnice, monumentálně řešenými. Navrhovatelé jsou přesvědčeni, že Praha musí mít podzemní rychlodráhu (délku asi 60 km) a tram bude muset být brzo odstraněna z vnitřního města. Plány jsou pořízeny celkem v souhlasu s plánem regulačním i železničním, ale podle výroku poroty neopírají se dostatečně o teoretické úvahy či statistická data, nezabývají se také rentabilitou a reprezentují řešení citové. S ohledem na mezinárodní zkušenosti je v návrhu zásadně přijat směr jízdy vpravo.

Při malých nákladech.

Návrh Šimáček-Kellerův „Nové době — nová doprava“ řeší problém na základě daných poměrů při malých nákladech a je charakterisován založením nového ústředního průjezdného nádraží severně nedaleko od nádraží Wilsonova. Počítá s nutností zavést smíšený dopravní systém drah nadzemních a povrchových a k zlepšení komunikačních poměrů doporučuje velké průlomy — na příklad z Můstku jednak ke Karlovu mostu, jednak k Železné ulici, čímž ovšem zasahuje půdorys Starého města. K ústřednímu nádraží je od nové Opery na náměstí Republiky zakreslena široká třída v průlomu mezi ulicemi na Poříčí a Hybernskou.

Soukromá doprava z města.

Arch. J. Krejcar zdůraznil již v hesle svého projektu — „Veřejná především“ — důležitý směr k řešení pražských dopravních poměrů v budoucnosti a také to přístupně znázornil diagramy. Návrh — také práce jednotlivce — právem se zabývá povšechným řešením celého problému prokázané zásadní hodnoty. Vnitřní město obepíná se uzavřeným komunikačním kruhem, z něhož je odstraněna všechna soukromá doprava podle zkušenosti statisticky opřené zjištěním, že veřejný dopravní prostředek spotřebuje na 1 dopravovanou osobu nepoměrně méně místa než soukromý, na příklad osobní auta. Ze statistiky plyne, že největší hustotu frekvence vy-

kazují směry z Vysokan na Košře a kolmo k této lince směr Pankrác—Podbaba, kde tedy je nutné zřídit rychlou dopravu, povrchovou expresní dopravu elektrických drah po vlastních tělesech, při čemž pro komunikace bez soukromé dopravy mají dostat šířku 30 m, komunikace s dopravou smíšenou 50 m. Hromadná doprava rychlá se doplňuje dálkovými autobusy a spojení uvnitř města se váže linkami místních busů. Avšak teprve po r. 1940 až 1950, kdy Praha dosáhne asi 1,200.000 obyvatel, nepostačovaly by tramvaje uspokojivě rychlé dopravě obyvatel z obvodu do vnitřního města. Pro expresní dráhu volí autor vhodně upravené ulice a nábřeží, řešení úspornější, než podzemní nebo nadzemní rychlodráhy. Wilsonovo nádraží je v návrhu posunuto blíž k Vrchlického sadům a Hooverova třída vyhrazena jen pro dopravu k nádraží. Na parkování soukromých vozidel je na obvodu komunikačního kruhu pamatováno rozsáhlými parky, nezbytnými po vyloučení soukromých vozidel z vnitřního města.

Další návrhy.

V návrhu „Metro 2“ inž. dr. Štěpána se přijímá komunikační síť jak byla vypracována v oficiálním regulačním plánu. V teoretickém doprovodu je propracována metoda k zjištění vzrůstu počtu obyvatel, platná ovšem pro normální klidný vývoj. Ta je těžištěm návrhu, jenž konkrétně neřeší regulaci dopravy ani časový a finanční program.

Následuje ještě řada návrhů, z nichž dva („Eldra“ a „Klíč“) jsou projekty architektonické, v tomto smyslu propracované. „Metropolitain“ zřizuje daleko na obvodu Prahy otázku dopravy nákladní, ruší nádraží Masarykovo a doporučuje 40metrové výpadní komunikace. „Nové centrum Prahy“ zakládá velké centrální nádraží u Hostavic — ostatní z Prahy vylučuje. A konečně je tu projekt „Labe—Vltava“, jehož autor uznává za vhodné přeložit město.

V celku lze říci, že projekty poskytly pořadatelům soutěže mnoho cenných podnětů, které se uplatní při tvorbě definitivního výsledného plánu. Snad se k tomu přistoupí ještě po soutěži užší a doporučovalo by se ještě před tím provést čisté odborné debaty, v nichž by se mohly zodpovědět otázky ohraničující přesněji úkoly načrtnuté v první soutěži deseti otázkami. Na plánech i teoriích je doplňujících je patrné, že někteří ze soutěžících byli v nevýhodě proti těm, kteří si k řešení přinášeli širší informace a podrobnější znalosti skutečného stavu věci jako členové úřadů, které byly na soutěži různě tangovány. Tím víc zasluží uznání práce jednotlivců, kteří se dali do řešení problému téměř jen na základě dodaného soutěžního materiálu samostatně zpracovávaného.

Z deseti otázek se průměrně největší práce věnovala otázkám a) potřebuje-li Praha rychlodráhu a jak ji řešit — b) do které doby vyhoví nynější dopravní systém a jak jej nejjednodušeji zlepšit a otázce f) žádající kritiku komunikačních tepen navržených regulačním řádem. Po nich přišly odpovědi na a) zjištění časového vzrůstu obyvatelstva — h) na návrh časového postupu při stavbě částí městských rychlodrah a jiných dopravních prostředků — g) zjištění směru jízdy a návrh, jak tuto otázku řešit. Jen sedm návrhů uspokojivě odpovědělo na otázku, lze-li předpokládat některé nevyhodné důsledky předložených oficiálních programů a určení směrnic finančního programu. Dokonalá jednodušnost byla v zjištění, že Praha potřebuje rychlodráhu již v blízké budoucnosti a že dnešní dopravní systém bude vyhovovat jen asi do r. 1936. Většinou se doporučovala stavba podzemní (částečně nadzemní) rychlodráhy, avšak při tom zas většina hodlá ji stavět jen v mini-

mální míře. Tato řešení jsou při nákladnosti podzemních drah a v dnešní hospodářské situaci nejbliže k realizaci. Z oficiálních plánů, daných soutěžícím k dispozici, obstál celkem dobře regulační, kdežto v železničním plánu byly navrhovány i velmi radikální změny.

Veřejnost dostatečně informovaná výstavou plánů a stále na věci interesovaná denními zkušenostmi bude dál pozorně sledovat rozvoj dopravní otázky Velké Prahy, jejíž celé rozřešení je ovšem značně závislé na finančních potřebách, odhadovaných přibližně na 8 miliard Kč. A i když by se uvažovalo řešení jednodušší a tedy skoro o polovinu levnější, je kapitálové zajištění stále nejdůležitějším faktorem, který nutí odpovědné úřady jen k opatřením naprosto nezbytným. I tak jsou to úkoly veliké.

Jan Byk

listárna redakce

K polemice dra Sterna s prof. drem Brdlíkem. Na vývody dra Sterna ze dne 27. dubna t. r. v tomto listě (Pomohlo by snížení mezd?) zaslal nám dr. Brdlík svoji odpověď (Marný boj proti skutečnosti), kterou však pro nedostatek místa nemohli jsme již uveřejnit, ukončujeme tuto polemiku. Dr. Brdlík uveřejnil tuto svoji odpověď v Národním hospodáři Venkova ze dne 29. května t. r.

nové knihy

E. Čapek: *Politická příručka ČSR*. Kniha známého politického publicisty a statistika. Na sociologickém základě vykládá závislost politického vývoje a stranických poměrů na hustotě obyvatelstva, na národnostních a náboženských poměrech, na rozrůznění obyvatelstva podle povolání, na rozdílu v tempu vzrůstu obyvatelstva slovanského a neslovanského v našich zemích, na vstěhovalectví. Podrobné vyličení našeho stranického a volebního systému je názorně shrnuto ve třech tabulkách výsledků voleb do sněmovny a v popisu vývoje našich stran a jejich programu a v portretech vůdců. Brožovaná 25 Kč, vázaná 35 Kč. Pro odběratele celé desítky „Výhledů“ brož. Kč 18.75, váz. Kč 28.75. Nakladatelství Melantrich A. S. v Praze XVI.

Major gšt. F. Coufal: *Mezinárodní armáda — konečný cíl odzbrojení?* 4. svazek knihovny Svazu čs. důstojnictva. Návrh na zřízení mezinárodní armády předložil odzbrojovací konferenci býv. francouzský min. předseda Tardieu. Major gšt. Coufal pokusil se ve své studii rozebrati zajímavou otázku zřízení mezinárodní branné moci nejen se stanoviska vojenského, ale i po stránce politické a hospodářské. 52 str. Cena 8 Kč. Svaz čs. důstojnictva v Praze II., Nám. Petra Osvooboditele, „Štefánikův dům“.

Po stopách lidského pokroku. Napsal profesor národního hospodářství na universitě v Chicagu Leon C. Marshall. Z obsahu: Jak nuzně žil člověk neandertalský. — Irokové jako typ neolitické kultury. — Počátky obchodu a peněz. — Člověk si podmanil oheň — vládl kovy — přírodní síly. — Věda největší nástroj člověka. — Budoucnost vědy. — Jak se měnil jazyk. — Automobil a dobytí vzduchu. — Jak člověk ovládl elektrinu. — Církev a jiní činitelé osvěty. — Vážné problémy škol, jakožto osvětových činitelů. — Hlavní druhy dnešní specialisace. — Proč se lidé sdružovali a vytvořili vládu. — Jak se lid dostal k vládě. — Co bude v budoucnosti atd. 53 obrázků. Vyšlo ve

sbírce „Knihy osudů a práce“ jako VIII. sv. a vydal je „Orbis“ (Praha XII.). Brož. 52 Kč, váz. 62 Kč.

V *rovníkové Africe*. Čech Fr. Paul prožil deset let v Africe v různých oborech působnosti: na farmě českého kolonisty v Marangu na Kilimandžaru, pak jako šafář a lovec na farmě, nato jako skladník v Tanze, později v stavitelské a dozorčí činnosti na missijních stanicích, podnikal safari s vlastními družinami domorodců neb autem, zakládal plantáže, protloukal se jako taxi-šofér nebo jako fotograf amatér v Nairobi, pracoval v továrně atd. Kniha vyšla jako IV. sv. sbírky „V Evropě a za oceánem“ vydalo ji nakladatelství „Orbis“ (Praha XII.). Cena 58 Kč brož., 73 Kč vázaná.

Samosprávné finance československé. Napsali dr. B. Fux, soukromý docent Karlovy university a odb. přednosta v min. financí, a E. Wichta, vicepresident fin. ředitelství v Brně. V knize sleduje se nejen vývoj právní základy finančního hospodářství samosprávných svazků, nýbrž i skutečný vývoj samosprávného hospodářství tak, jak se podává ze statistického zachycení příjmové i výdajové stránky samosprávných celků. — V druhé části finančně právní sestavil odborový přednosta dr. Fux z úředních pramenů celou dnes platnou právní úpravu finančního hospodářství samosprávných svazků. Rukopis první části byl počten cenou Rašínova fondu. Kniha vyšla ve „Sbírce spisů právních a národohospodářských“, kterou vydávají K. Engliš a Fr. Weyr v nakladatelství „Orbis“ (Praha XII.). Cena 35 Kč.

Slavík-Nejedlý-Kozák: *Tři přednášky o nacionalismu*. Stran 77, cena 5 Kč. Každý z autorů rozebírá otázku nacionalismu s jiného hlediska. Kniha je uveřejněním přednášek o nacionalismu, které pořádal Svaz národního osvobození v Městské knihovně v Praze.

E. E. Kisch: *Kriminalistický cestopis*. (Sebraných spisů sv. VI.) Stran 212, cena 24 Kč. Kisch podává tu sbírku kriminálních případů a monstreprocesů našeho století. Je tu vypsána aféra Redlova, je tu zachycena činnost vraha žen Hugo Schencka, kariéra vídeňského kata Langa, smrt lupiče Breitwiesera atd.

Josef Holeček: *Má svépomoc — Doplněk paměti Pero*. Vydal „Pokrok“. Stran 330, cena 25 Kč. Poslední dílo, jehož vydání autor se už nedomohl. Je to doplněk jeho obsáhlých pamětí „Pero“, zachycuje náš veřejný život v posledních padesáti letech.

Jaký je náš voják? V „Sociologické knihovně“, vydávané Masarykovou sociologickou společností a nakl. „Orbis“ (Praha XII.), vyšel právě 8. sv. Je to práce K. Šmejkal, Sociologie vojáka. Cena brož. 20 Kč. Kniha neváhala si položit otázku, jak se staví náš voják k presenční službě vojenské a k obraně státu. Co zbylo v našem vojákovi z toho našeho příslušného protirakouského antimilitarismu? Jsou naši vojáci stejní odpůrci armády jako bývali vojáci v armádě rakouské? I na tuto otázku autor přímo odpovídá.

MUDr. Pierre Vachet: *Nemoci a léky moderního života*. Obsah: Původ moderního neklidu a nervové stísněnosti. — Zásady správné výživy (mléčná a vegetariánská dieta, dieta pro otlylé, krevnaté, pro jaterní choroby, žaludeční choroby, pro trpící dnou, kaménky, ztuňovací dieta). — Odpočinek uvolněním svalstva. — Životospřava duševních pracovníků. — Duševní ozdravení. — Zázraky dobré nálady. Knížku vydalo nakladatelství „Orbis“ (Praha XII.), jako 14. sv. „Časových otázek“. Cena brož. 16 Kč, váz. 20 Kč.

Stíněná třílampovka „Ultrasektor N 31-53“. Oblíbený autor radioamatérů, Sláva Nečásek, vydává již III. přepracované vydání návodu na stavbu vysoce selektivní, výkonné, moderní stíněné třílampovky pro nejvyšší požadavky. Nové přepracování přihlíželo k zvyšování energie vysílacích stanic. Cena brožury s 2 montáž. plány a četnými ilustracemi při formátu malé osmerky a 84 str. 10 Kč. Nakladatelství „Orbis“ (Praha XII.).

Problémy knižního trhu. Pod tímto titulem vyšla v Knihovně Středy v Praze IV. od Boh. Havlíčka první česká souhrnná studie o tomto thematu s četnými statistickými údaji.

Velký výběr

plnicích per

(Parker, Wagner, Waterman, Astoria, Mont Blanc atd.),

crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek; aktovek a jiných nepostradatelných pomůcek kanc. i technických má na skladě:

K. Wagner. Brno-Česka 16.

B. Hlaváč:

Kulturní život Vídně za vlády Františka Josefa I.*

Stejně jako v politice, tak i v hospodářském životě vídeňském hráli lidé, z Čech příšlí, největší úlohu. Finanční i průmyslový magnáti vídeňští skoro až do převratu byli málokdy skuteční Vídeňáci: Theodor rytíř Taussig, ředitel a pak guvernér Bodencreditky, po dlouhá léta vedoucí finančník vídeňský, přišel z Prahy, Samuel rytíř Hahn, generální ředitel Länderbanky, pocházel z Moravské Ostravy, Max Feilchenfeld, president Niederösterreichische Escomptegesellschaft, pocházel z Teplic a přišel z Prahy stejně jako generální ředitel téhož ústavu Leopold Rechnitzer, president Credit-Anstaltu Mauthner byl Pražák, jeho ředitel, dr. Paul Hammerschlag, původem z Kolína, Vilém Kestranek, generální ředitel Pražské železářské společnosti, Jiří Günther, generální ředitel Báňské a hutní společnosti, přišli z Moravské Ostravy a z Opavy, stejně jako ředitel domu Rothschildova Štědrý (piš Stiedry) z Benešova, generální ředitel vítkovických závodů Sonnenschein z okolí tábořského, o celé řadě méně v popředí stojících ředitelů ani nemluvě.

Po dlouhá léta bylo ve Vídni oblíbeným zvykem hledati pro taková místa osoby z bohatého reservoiru pražské školy hospodářské, poněvadž finančním a průmyslovým mocnářům, pocházejícím většinou stejně z českých zemí, bylo známo, že z Prahy přicházejí lidé pilní, svědomití a obratní, daleko vážnější než z Vídně.

Tato společnost, jak už pověděno, pěstovala po celá desetiletí styky s vědou a uměním, především pak s divadlem. Dvorní divadla, císařem bohatě podporovaná, stála v oněch dobách na umělecké úrovni, se kterou se nemohla měřit žádná jiná divadla německá v Evropě. I pro dobře placené umělce v Německu platilo za nejvyšší ideál státi se členem vídeňského Burgtheatru nebo dvorní opery. Dvorní divadla stála pod dozorem dvorní intendanty, která měla původně dbát jen o skutečně dvorské vedení těchto ústavů. Její starostí mělo být, aby se na jevišti neobjevilo nic, co by se přičilo názorům dvora anebo co by porušilo patřičný ohled na dvůr. Nesměly být v Burgtheatru hrány kusy, v nichž by vystoupil člen panovnické rodiny. Bozděchova „Zkouška státníkova“ byla odmítnuta, poněvadž v ní vystupuje císařovna Marie Terezie a její manžel František Lotrinský. Proto z českých prací vybrána Vrchlického „Pomsta Catullova“.

Boj o ony členy panovnické rodiny nezastavil se po dlouhá léta před největším rakouským klasikem Franz Grillparzem. Jeho „Bruderzwist im Hause Habsburg“ nesměl být dlouho provozován na Burgtheatru, přes to, že jeho autor platil i politicky za nejlepšího Rakušana, jemuž František Josef udělil velkokříž svého řádu, jako žádnému spisovateli před ním a po něm. Jak se intendanty a dvorní úřady dívaly na umění, je patrné z příběhu v dvorní opeře se sběhnuvšího. Mezi představením opery Carmen dostavil se jednoho

večera na jeviště nejvyšší hofmistr císařův kníže Liechtenstein, pán i nad intendanty dvorních divadel, která mu podléhala stejně jak všechny dvorní úřady a instance. Tehdejší ředitel opery, slavný Gustav Mahler, jemuž vzácná návštěva byla hlášena, dostavil se tedy v meziaktí na jeviště, aby knížete pozdravil, a nevěda, co s vysokým pánem si počít, jal se mu představovat členy opery, umělce v „Carmen“ zaměstnané. Kníže Liechtenstein velmi laskavě se k umělcům choval, ale brzo prohlásil: „Já jsem, pane řediteli, přišel, abych se přesvědčil, jaké koně vám dvorní konírna posílá pro poslední jednání!“

Ostatně velký skladatel Mahler dlouho v dvorní opeře nevydržel. Intendanty nehleděla, jaký umělecký význam Mahler pro dvorní operu má. Byl pro ni nesnesitelný, poněvadž mu scházel křestní list. Stejně musel velenadáný moderní spisovatel vídeňský dr. Max Burckhard opustiti své ředitelské místo v činohře, poněvadž byl příliš pokrokový.

Nicméně si dovedla obě divadla udržeti slavná jména v uměleckém světě a řada jejich členů hrála ve Vídni nejen na jevišti, nýbrž i ve společnosti velkou roli. Jako ve všech jiných oborech, tak i v divadlech, zejména dvorních, sbírali nejlepší síly z jednotlivých hlavních měst, někdy rakouských, do Vídně, a zejména německé divadlo pražské v slavných svých dobách dodávalo Vídni nejlepší své umělce. V letech devadesátých dostali se k opeře také členové Národního divadla, Berta Lautererová-Foersterová a Vilík Heš. Přivedl je cestou přes Hamburk Gustav Mahler.

Tisk byl až do války ve Vídni institucí docela zvláštní, zcela vídeňskou. Vyvinul se, jako vše ve Vídni, pod vlivem dvora a vlád, jenž zůstal mocným, i když po opuštění absolutismu nastal život domněle ústavní. Jelikož tato ústavnost nebyla upřímná, nevzdaly se vlády vlastně nikdy své moci, ani tenkrát, když zrušena reakcionářská censura. Vláda zaměnila jen metody, jimiž si tisk zajišťovala. Neupřímný ústavní systém nedovedl přirozeně vytvořit řádný tisk, a ve Vídni staly se noviny od prvopočátku předmětem soukromých zájmů, vlastně obchodem.

Denní tisk nebyl, až na ojedinělé případy, majetkem politických stran a sloužil těmto jen dobrovolně a pokud skutečný majitel byl k tomu ochoten. Teprve když bylo možno organisovat sociálně demokratickou stranu, založil její vůdce dr. Viktor Adler „Arbeiterzeitung“, která byla vlastně prvním a jediným orgánem politické strany. Také pozdější Reichspost, klerikální orgán vídeňských křesťanských sociálů, byl listem této strany, ale poměr jeho k straně nebyl tak dokonale zjevný jako u deníku sociálních demokratů. Všechn ostatní tisk byl v soukromém majetku a dal se tedy ovlivňovat podle vůle vydavatelů.

Nezávislost na politických stranách mohla a měla být pro listy výhodou a předností, kdyby je nebyla zभावovala politické i mravní odpovědnosti. Morální tato svoboda vedoucích listů Neue Freie Presse a Neues Wiener Tagblattu způsobila, že redakce terorisovaly politické strany německé, a že zejména Neue Freie Presse dovedla svým vlivem řídit politiku liberálních Němců rakouských často i proti přání vlastních vůdců. Moc a vliv tohoto listu byl po jistou dobu tak všemocný, že baron Gautsch, když se stal po prvé ministrpresidentem rakouským, se neostýchal prohlásiti, že je nemožno vládnouti v Rakousku bez Neue Freie Presse!

* Z knihy B. Hlaváče: František Josef I., život, povaha, doba, která vychází v sešitech v nakladatelství Fr. Borový.

MODA ZÍTRKA JIŽ DNES!

Vzory střevíčků jaké se nosí na Rivieře, v Paříži, v New Yorku, prodávané za drahé peníze, obdržíte v téže době i u nás - a za málo peněz. Prohlédněte si je v našich výkladech a přijďte si je nezávazně vyzkoušet.

Bata

12.-

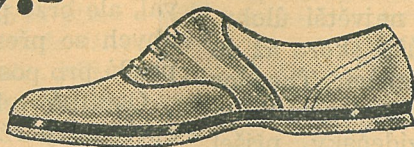

K letním šatečkům.

Druh 4761-74

Dívčí střevíčky z duhově barevného plátka s bílou válcovanou podešví a podpatkem. Čís. 27-34 Kč 15.-

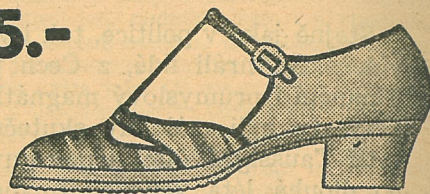
19.-

Druh 1135-72

Bílé plátěné střevíčky s lehkou podešví z válcované gumy. Jsou zdobeny různobarevným lemováním.

25.-

Do lázní a na letní byt.

Druh 2765-79

Dámské střevíčky z bílého séglu s nártem z duhově barevného plátka. Máme mnoho jiných vzorů a provedení. S-81

Ke každé barvě střevíčků máme vhodnou barvu punčoch. bavlněné punčochy za Kč 6.-, florové za Kč 10.-

O počátcích „Sedmé velmoci“ za vlády Františka Josefa

pojednává

9. a 10. sešit sensační monografie

šéfredaktora Bedřicha Hlaváče

FRANTIŠEK JOSEF I. život — povaha — doba

Bohatě ilustrované seš. o 32 stranách à

Kč 3,90 dodá každý knihkupec a fa

FR. BORO VÝ,

nakladatelství, Praha, Národní tř. č. 18